

Dugini gradovi na djelu

Smjernice za LGBTIQ politike na lokalnom nivou

Sadržaj

Predgovor	5
Mreža „Rainbow Cities Network“	6
Dugini gradovi na djelu – projekat	7
Smjernice za opštine u vezi sa LGBTIQ pitanjima	8
Sprovođenje promjena na globalnom i na lokalnom nivou	8
Konkretna uloga opština i lokalno djelovanje	10
Kome je brošura namijenjena?	11
Kako treba koristiti brošuru?	11
Pravci i oblasti politika: Ciljevi i mjere za lokalno djelovanje	12
Pravci politika	14
A. Dužnost i odgovornost	14
B. Svijest i edukacija	14
C. Pristup i učešće	14
D. Vidljivost i zastupljenost	15
Oblasti politika	16
1. Djelovanje opština u vezi sa temama koje se odnose na LGBTIQ zajednicu	16
2. Zdravlje	20
3. Porodica	24
4. Mladi	27
5. Starije osobe	31
6. Invalidnost i inkluzija	34
7. Kulturna raznolikost i migracije	36
8. Socijalni problemi i nepovoljan položaj	39
9. Zapošljavanje	42
10. Bezbjednost	46
11. Infrastruktura i javni prostor	50
12. Sport i rekreacija	53
13. Kultura i istorija	56
Dodatak	60
Rječnik termina	60
Učesnici	64

Predgovor

U „briselkom balonu“, o zastupanju se često razmišlja na makro nivou, a napori civilnog društva da utiče na pozitivne promjene usmjereni su na komesare i članove Evropskog parlamenta, kao i na nacionalne vlade. Međutim, u ILGA-Europe¹, kroz naš rad s preko 700 organizacija članica širom Evrope i centralne Azije, velikih i malih, i u njihovo ime, jasno nam je da se naši napori u konačnom svode na svakodnevni život LGBTI osoba, njihovu bezbjednost i slobodu da budu ono što jesu upravo u selima, mjestima i gradovima u kojima žive.

Shvatajući to, znamo i da su opštine, često zanemareni nivo vlasti, nivo koji je najbliži svakodnevnom životu ljudi. To je mjesto gdje se sprovode sva značajna pravna priznanja, gdje se promjena filtrira i postaje stvarna. Bilo da se radi o promjeni vaše oznake pola na dokumentima, bilo da se radi o tome gdje se obrazujete ili želite da se vaša djeca obrazuju, bilo da se radi o zdravstvenim uslugama koje koristite ili o tome kako su vaše zajednice oblikovane, puno toga se ostvaruje upravo na nivou grada.

Dakle, značaj uključivanja opština u oblast ljudskih prava LGBTI osoba i jednakosti je ogroman. To je naročito važno u zemljama u kojima su se dogodili mnogi pozitivni pravni pomaci. Kako lokalna vlast prevodi u djelo sve ambicije zakona koji nastoji da LGBTI osobama da prava tako da se zapravo promijeni njihov stvarni svakodnevni život?

Nedavno je na drugoj dodjeli nagrada „Evropske prijestonice inkluzije i raznolikosti“ grad Gdanjsk u Poljskoj osvojio posebno priznanje za podsticanje ravnopravnosti LGBTIQ osoba svojim brojnim inicijativama koje obuhvataju inkuzivne javne usluge i podršku žrtvama diskriminacije. To nam pokazuje da čak i u teškim nacionalnim kontekstima za LGBTI osobe, postoji pozitivno vođstvo koje se može ostvariti na opštinskom nivou koje poboljšava umjesto da ograničava živote. To nam pokazuje koliko su ovakvi alati važni za lokalne samouprave koje žele da podstiču inkluziju.

Imajući ovo pitanje na umu, s obzirom na to da radimo na opipljivim promjenama u životima LGBTI osoba širom regiona, ILGA-Europe pozdravlja ove smjernice koje će pružiti uputstva i zajedničke lekcije različitim akterima na opštinskom nivou. Činjenica da su ih razvile same opštine izuzetno je važna jer su date s temeljnim razumijevanjem načina na koji lokalne vlasti funkcionišu, prepreka na koje često nailaze u sprovođenju zakona i načina na koji se one mogu savladati. Ove smjernice pružaju i osnovu za više učenja, kroz mrežu uključenih opština, i širenje znanja na druge opštine, tako da se LGBTI osobe, koje koriste javne usluge i dio su zajednice kao i svi ostali, mogu tretirati kao punopravni građani.

Međutim, opštinski nivo se ne tiče samo politika i zakonodavstva – tamo se ostvaruje i zajednica. U vrijeme kada su demokratija i ljudska prava dovedeni u pitanje u mnogim djelovima našeg regiona, gradovi imaju ključnu ulogu u obezbjeđivanju da LGBTI osobe mogu biti zaštićene i zbrinute u svakodnevnom životu. ILGA-Europe zato vrlo rado podržava ovu inicijativu i rad mreže „Rainbow Cities“ u doprinosu pozitivnim i konkretnim promjenama za LGBTI osobe u mjestima i gradovima širom Evrope.

Evelyne Paradis

izvršna direktorica, ILGA-Europe

¹ Međunarodna lezbijska, gej, biseksualna, trans i interseks asocijacija Evrope, skraćeno: ILGA Europe

Mreža „Rainbow Cities Network“

Rainbow Cities Network (RCN) je međunarodna mreža opština koje su usvojile politike posvećenu LGBTIQ pitanjima i aktivno radi protiv diskriminacije i za jednaka prava lezbejki, gejeva, biseksualnih, trans, interpolnih i drugih kvir osoba (LGBTIQ) u njihovim gradovima.

Osnovana je 2013. godine, a cilj joj je da okupi gradove uključene u sprovođenje opštinskih LGBTIQ politika i da ojača lokalni LGBTIQ rad kroz razmjenu iskustava, ekspertize i dobrih praksi.

Kontekst

Iako ima mnoge sličnosti s opštinskim radom na jednakim mogućnostima ili inkluziji – naročito u okviru integrisanog, strateškog upravljanja raznolikošću – razvoj i sprovođenje LGBTIQ politika još uvijek predstavlja relativno novo područje odgovornosti za gradove. To je i područje za koje su obično zaduženi samo veoma mali timovi ili čak pojedinci. Stoga se razmjena stručnog znanja s drugim opštinama uvijek pokazala kao neprocjenjivo sredstvo za jačanje lokalnog djelovanja.

U posljednjih 15 godina formirane su nacionalne mreže u nekoliko zemalja kako bi se ova razmjena olakšala. Mreža „Rainbow Cities Network“ ovu je ideju odvela korak dalje. Nadovezujući se na paradiplomatsku vrijednost partnerstva gradova, mreža RCN je kreirana kao multilateralna mreža za promovisanje međunarodne saradnje između različitih opštinskih vlasti koje rade na LGBTIQ pitanjima.

Potpisivanjem memoranduma o razumijevanju, članovi – dugini gradovi (Rainbow Cities) – potvrđuju svoju predanost zajedničkom cilju nastojanja da se poboljšaju životi LGBTIQ osoba, kako u njihovim gradovima tako i kroz učešće u mreži.

U početku kao neformalna evropska mreža, prva i jedina takve vrste, RCN je ubrzo privukao pažnju opština izvan Evrope koje su željele da postanu članice. Otvaranjem za podsticanje rada lokalnih vlasti na globalnom nivou, RCN je postao profesionalna mreža koja kontinuirano raste. Deset godina nakon zvaničnog osnivanja, Rainbow Cities Network s ponosom okuplja 46 gradova iz 22 zemlje, povezujući na taj način 4 kontinenta.

Tokom svih ovih godina, cilj duginih gradova ostaje isti: da se bore protiv diskriminacije i stvore jednake mogućnosti za LGBTIQ osobe kroz aktivnosti na opštinskom nivou, što je i cilj mreže: da se poveća lokalna ekspertiza kroz međunarodnu razmjenu.

**Rainbow
Cities
Network**

Dugini gradovi na djelu – projekat

Cilj

Preko svojih članova, Rainbow Cities Network (Mreža duginih gradova) objedinjuje ekspertizu brojnih vodećih opština u razvoju i sprovođenju lokalnih LGBTIQ politika. Tokom godina mreža je prikupila bogato iskustvo, znanja i primjere dobre prakse.

Želja da se ovo znanje podijeli, ne samo među članovima, već i s drugim gradovima, i da postane snaga za promjene koja će dosezati izvan granica ove mreže, dovela je do osmišljavanja projekta Dugini gradovi na djelu (Rainbow Cities in Action).

Cilj projekta je da se sistematski objedini postojeće znanje duginih gradova i oblikuje u skup smjernica, koje će biti dostupne službenicima i kreatorima politika drugih opština.

Koncept

Kroz podršku programa Evropske unije „Evropa za građane“, RCN je uspio da osmisli i sprovede program rada koji je osmišljen u dvije faze.

Produktivna saradnja lokalnih vlasti s nevladinim organizacijama za samozastupanje ključna je za uspješan razvoj i sprovođenje LGBTIQ politika. Kako bi se zadovoljio ovaj standard slušanja stavova priznatih zajednica, priznavanja njihove ekspertize u oblastima kojima se bave i uključivanja u aktivno oblikovanje njihovih gradova, prva faza projekta obuhvatila je aktivno učešće LGBTIQ grupa za zastupanje. Zajedno s opštinskim projektnim partnerima utvrdili su probleme koje treba riješiti na lokalnom nivou, mjere koje opštine treba da preduzmu i izazove s kojima bi se mogle suočiti.

Druga faza projekta predstavljala je koncentrisaniji rad uključenih gradova. Na osnovu rezultata prve faze i njihovog iskustva s lokalnim LGBTIQ djelovanjem, razvili su matricu relevantnih oblasti politike, potrebnih mjera i primjera dobre prakse.

Tokom perioda od dvije godine i nekoliko radionica održanih u Briselu, Berlinu, Arhusu, Korcu i Kotoru, gradovi partneri uspjeli su da razviju sveobuhvatne političke smjernice kao skup alata, ne samo za postojeće gradove mreže RCN, već i za gradove koji još uvijek nemaju nikakvu LGBTIQ politiku.

Smjernice za opštine u vezi sa LGBTIQ pitanjima

Sprovođenje promjena na globalnom i na lokalnom nivou

Stvaranje inkluzivnih i održivih zajednica za sve zajednički je cilj svih nas. Rješavanje ovog pitanja predstavlja odgovornost na globalnom i na lokalnom nivou. Ne čudi, otuda, da su ciljevi lokalnih LGBTIQ politika usklađeni s lokalnim sprovođenjem ciljeva održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDGs) koje su postavile Ujedinjene nacije.

Ciljeve održivog razvoja – poziv na djelovanje u cilju zaštite planete i poboljšanja života i perspektive onih koji na njoj žive – usvojile su države članice UN-a 2015. godine. Oni su dio Agende 2030, kojom se utvrđuje plan za postizanje ciljeva održivog razvoja do 2030. godine, i koja je proglasila svoju primjenljivost na sve, a svoje ciljeve univerzalnima, uključujući razvijene zemlje i zemlje u razvoju podjednako. Skupština UN-a u agendi ocjenjuje da nacionalne vlade same ne mogu postići 17 ciljeva održivog razvoja i 169 zadataka i prepoznaje lokalne vlasti kao ključne aktere za njihovu uspješnu realizaciju. Načelo globalnog razmišljanja i lokalnog djelovanja nikada nije bilo važnije za postizanje promjena. Iz tog razloga, Agenda 2030 naglašava značaj inkluzivnog i lokalnog pristupa u sprovođenju ciljeva održivog razvoja kako bi se postigli postavljeni ciljevi do 2030. godine, pozivajući sve lokalne vlasti da tumače ciljeve održivog razvoja u okviru svojih konteksta i izazova kako bi oblikovale održive lokalne politike, koje će koristiti zajednicama i na lokalnom i na globalnom nivou.

Ciljevi održivog razvoja postali su mjerila za održivi opštinski razvoj i mogu poslužiti kao smjernice za lokalno djelovanje. To ne važi samo za ekološki i ekonomski razvoj, već i za socijalni razvoj opština. Lokalno sprovođenje ovih ciljeva poklapa se s ciljevima lokalne politike raznolikosti, jednakosti i inkluzije. Dakle, ciljevi održivog razvoja takođe mogu usmjeriti fokus LGBTIQ politika, a sprovođenje lokalnih LGBTIQ politika, s druge strane, doprinosi postizanju ciljeva održivog razvoja.

„Kako bi se smanjile nejednakosti, politike treba da budu načelno univerzalne, uz obraćanje pažnje na potrebe ugroženih i marginalizovanih populacija.“

Jedan od najvažnijih ciljeva održivog razvoja koji se navodi u vezi s jednakošću i inkluzijom LGBTIQ osoba je cilj 10, kojim se teži osnaživanju i promovisanju socijalne, ekonomske i političke inkluzije svih, bez obzira na bilo kakve razlike, i rješavanju problema diskriminacije kako bi se društva transformisala u inkluzivnije, ravnopravnije i pravednije sisteme zasnovane na ljudskim pravima.

Međutim, uspješno rješavanje LGBTIQ pitanja na lokalnom nivou unapređuje i druge ciljeve. Obezbeđivanjem dobrog zdravlja i dobiti svojih LGBTIQ građana, rješavanjem pitanja inkluzije LGBTIQ osoba u školama, rješavanjem pitanja vezanih za nezaposlenost i radna mjesta s kojima

se suočavaju LGBTIQ osobe, smanjenjem siromaštva i finansijskih poteškoća LGBTIQ osoba i promovisanjem jednakosti svih rodnih identiteta, opštine teže postizanju ciljeva 1, 3, 5 i 8.

Ciljevi lokalnog LGBTIQ djelovanja jasno se poklapaju s ciljem 11 da gradove učinimo inkluzivnima, bezbjednima i otpornima i da stvorimo održive gradove i zajednice koji pružaju mogućnosti i pristup osnovnim uslugama za sve. Nesporno je da isto doprinosi postizanju cilja 16, kojim se promovišu miroljubiva i inkluzivna društva, omogućava pristup pravdi za sve i izgradnja efikasnih, odgovornih i inkluzivnih institucija na svim nivoima.

„Ljudi u cijelom svijetu treba da budu oslobođeni straha od svih oblika nasilja i da se osjećaju bezbjedno u svakodnevnom životu bez obzira na njihovu etničku pripadnost, vjeru ili seksualnu orijentaciju.“

Saradnja opština kroz mreže kao što je „Rainbow Cities Network“ ili uspostavljena partnerstva gradova za promovisanje smanjenja diskriminacije i stvaranje jednakih mogućnosti za LGBTIQ osobe najbolji je primjer razvoja globalnih partnerstava i pružanja podrške za postizanje zajedničkih ciljeva, u vezi s ciljem 17.

Radi ilustriranja veze između lokalnog sprovođenja globalnih ciljeva održivosti i LGBTIQ djelovanja, ciljevi održivog razvoja vezani za pitanja i mjere predstavljene u ovoj brošuri biće naznačeni u opisu svake oblasti politika.

Konkretna uloga opština i lokalno djelovanje

Opštine, kojima je povjereno obavljanje javnih usluga u ime i u interesu njihovih građana, zauzimaju posebnu ulogu u demokratskom sistemu. One su vladina organizacija koja je vjerovatno najbliža građanima, koja direktno pruža usluge koje se odnose na specifične potrebe njihovih zajednica u cjelini i njihovih pojedinačnih članova.

Pružanje javnih usluga usko je povezano s osnovnim potrebama, zdravljem, bezbjednošću i obrazovanjem građana i životnim uslovima u gradovima. To znači da politike i usluge opština imaju neposredan uticaj na ove faktore kolektivno i za pojedinačne članove njihove jurisdikcije. Takođe, opštine su te koje najdirektnije evidentiraju posljedice neadekvatnosti i nejednakosti u njihovom dizajnu i pružanju.

„Odnos opština s njihovim stanovnicima karakterišu neposrednost i inkluzivnost.“

Demokratski mandat pružanja javnih usluga povezan je s društvenim konsenzusom da te usluge treba da budu dostupne svima, bez obzira na razlike. To znači da opštine nijesu samo obavezne da pružaju određene usluge, već i da ih pružaju svim svojim građanima – uključujući stanovnike koji su LGBTIQ osobe.

Ove karakteristike lokalne uprave opštinama dodjeljuju ključnu odgovornost u borbi protiv diskriminacije LGBTIQ građana na lokalnom nivou; u isto vrijeme one im daju obilje sredstava za stvaranje jednakih mogućnosti kroz njihovo djelovanje.

Kome je brošura namijenjena?

Ova brošura namijenjena je svim opštinama koje nastoje da pružaju usluge svim svojim građanima, uključujući onima koji su LGBTIQ osobe, i da oblikuju svoje gradove u inkluzivnije zajednice pogodnije za život za sve.

Ove političke smjernice osmišljene su kako bi gradovima dale ideju o tome kako lokalne LGBTIQ politike mogu izgledati. One preporučuju oblasti koje treba da budu u fokusu, kao i probleme kojima se treba pozabaviti i akcije koje treba sprovesti. One takođe predstavljaju niz primjera dobre prakse koji mogu poslužiti kao modeli za razvoj prilagođenih mjera.

Preporuke u ovoj brošuri jednako su upućene gradovima različitih veličina, resursa i spektra funkcija. Osmišljene su za gradove koji tek započinju sa sprovođenjem LGBTIQ mjera u svojim opštinama i nadamo se da, kao skup alata, mogu biti inspiracija i gradovima koji su odmakli dalje na tom putu.

Smjernice mogu koristiti kreatori politika, članovi odbora i odbornici za izradu nacрта novih politika, gradonačelnici ili opštinski rukovodioci za postavljanje novih ciljeva njihove organizacije, kao i administrativno osoblje koje ulaže napore da utiče na promjenu pristupom odozdo prema gore ili jednostavno da sprovede mjere u svojim oblastima odgovornosti.

Kako treba koristiti brošuru?

Važno je napomenuti da je svaka opština različita.

Čak i u okviru Evropske unije i svake od njenih država članica, opštine se značajno razlikuju ne samo po veličini i resursima, već i po organizacionoj strukturi i opsegu odgovornosti. One takođe djeluju u vrlo različitim političkim situacijama i suočavaju se s različitim političkim ograničenjima. Oni kojima je ova brošura namijenjena takođe se uveliko razlikuju po tome koliko su daleko odmakli u smanjenju diskriminacije i stvaranju jednakih mogućnosti za LGBTIQ osobe.

Iako su sva pitanja i mjere opisane u ovim smjernicama bitni, Mreža duginih gradova svjesna je, iz sopstvenog iskustva, da donošenje politika nije stvar nalaženja „jednog rješenja za sve“. Neće se svaki grad moći pozabaviti svim oblastima politike i svim predstavljenim problemima ili učiniti to na isti način. Međutim, to ne znači da ne mogu ništa preduzeti.

Uzimajući u obzir te različite uslove, ova je brošura osmišljena kao alat koji se može primijeniti na različite načine. Može se koristiti kao osnova za sistematski pristup poput sprovođenja sveobuhvatne opštinske LGBTIQ politike ili razvoja lokalnog akcionog plana. Može poslužiti kao baza znanja koja opštinama omogućava sprovođenje pojedinačnih mjera u skladu s njihovim resursima, ograničenjima i odgovornostima. Takođe omogućava službama zaduženim za određenu oblast politike da se pozabave problemima i sprovedu mjere u toj oblasti politike.

Iako je sistematski pristup postavljanja čvrstih temelja za opštinski rad na LGBTIQ pitanjima poželjan i mogao bi dati održiviji rezultat, ove političke smjernice takođe omogućavaju gradovima koji ne mogu ili ne mogu još uvijek sprovesti opsežne mjere da ipak identifikuju probleme na koje se mogu fokusirati i radnje koje mogu preduzeti.

Ciljevi i mjere za lokalno djelovanje u oblasti LGBTIQ pitanja

Smanjenje diskriminacije i stvaranje jednakih mogućnosti za LGBTIQ osobe nije samo pitanje pozitivnog uticaja na civilno društvo. Ono počinje uvažavanjem potreba, ali i strukturne diskriminacije kojoj su LGBTIQ osobe često izložene kroz nejednako uvažavanje ugrađeno u politike i postupke javnih organa. Stoga opštine koje žele da utiču na pozitivne promjene za LGBTIQ osobe u svojoj zajednici moraju kritički analizirati i prilagoditi svoje politike, procedure i usluge koje pružaju.

Uspjeh ovih napora zavisi od djelotvorne realizacije niza ključnih ciljeva koji se mogu sažeti u 4 kategorije ili **pravca politike**:

A. Dužnost i odgovornost

B. Svijest i edukacija

C. Pristup i učešće

D. Vidljivost i zastupljenost

Oni su utkani u svaku uspješnu LGBTIQ politiku i provlače se poput niti kroz svaku oblast politike.

I rodni identitet i seksualni identitet temeljni su dio identiteta svakog ljudskog bića. Kao takvi, kao i svaki drugi aspekt nečijeg identiteta, igraju važnu ulogu u mnogim aspektima života jedne osobe; ili postaju važan faktor kroz diskriminaciju koja im je pridružena. Ovo važi za gotovo sve faze, oblasti ili okolnosti života za koje opštine pružaju specijalizovane usluge. Zbog toga, lokalno djelovanje u oblasti LGBTIQ pitanja mora se pozabaviti problemima u gotovo svim sektorima lokalnih vlasti.

Ove smjernice nude uvid u centralna pitanja kojima lokalne LGBTIQ politike treba da se bave, raspoređena u 13 oblasti politike, u korelaciji s različitim fazama, područjima i okolnostima ljudskog života i odgovarajućim opštinskim službama koje su za njih obično zadužene.

Ovih 13 **oblasti politike** su:

- 1. Opštinsko djelovanje u oblasti LGBTIQ pitanja**
- 2. Zdravlje**
- 3. Porodica**
- 4. Mladi**
- 5. Starije osobe**
- 6. Invaliditet i inkluzija**
- 7. Kulturna raznolikost i migracije**
- 8. Socijalni problemi i nepovoljan položaj**
- 9. Zapošljavanje**
- 10. Bezbjednost**
- 11. Infrastruktura i javni prostor**
- 12. Sport i rekreacija**
- 13. Kultura i istorija**

U narednim odsjecima detaljnije je opisan svaki od smjerova politike i oblasti politike.

Pravci politika

Postoje 4 pravca koja svaka LGBTIQ politika mora slijediti, a koji predstavljaju centralne koncepte i ključne ciljeve koji treba da budu utkani u lokalne LGBTIQ strategije.

A. Dužnost i odgovornost

Opštinsko djelovanje u oblasti LGBTIQ pitanja počinje preuzimanjem odgovornosti za sve građane – uključujući LGBTIQ osobe – i prihvatanjem borbe protiv diskriminacije i djelovanja prema inkluziji LGBTIQ osoba kao dužnosti opština.

Lokalne vlasti moraju identifikovati probleme s kojima se susreću LGBTIQ osobe u njihovim zajednicama, gdje njihove sopstvene politike i usluge uzimaju u obzir, zanemaruju ili čak aktivno diskriminišu LGBTIQ građane i građanke i na koje bi druge problematične oblasti izvan njihove uprave mogli indirektno uticati. Moraju razviti i sprovesti strategije kako bi revidirali svoje politike i prilagodili svoje usluge, pridobili druge aktere i pozitivno uticali na civilno društvo. Istovremeno, lokalne vlasti treba da budu odgovorne za oblasti u kojima to još nije postignuto. Ovo obuhvata prepoznavanje i otvoreno rješavanje problema tamo gdje LGBTIQ građani još uvijek doživljavaju isključenost, diskriminaciju ili čak nasilje. To znači zauzimanje stava i aktivno podržavanje LGBTIQ osoba u njihovim gradovima. Na kraju, to uključuje obezbjeđivanje resursa za takvo djelovanje.

B. Svijest i edukacija

Jedan od prvih koraka za smanjenje diskriminacije i garantovanje jednakih mogućnosti za LGBTIQ osobe je svijest. I svjesni i nesvjesni oblici diskriminacije često potiču iz neznanja. Ovaj nedostatak znanja doprinosi direktnim primjerima individualne diskriminacije i održava indirektno mehanizme diskriminacije kao što su društvena i institucionalna diskriminacija. Stoga je nužno da se opštine edukuju – kreatori politika i zaposleni – o LGBTIQ osobama, njihovim izazovima i potrebama, kako bi se smanjila diskriminacija.

Lokalne vlasti treba da podignu svijest kako unutar sopstvene organizacije, tako i u okviru lokalnih institucija, preduzeća i pružalaca usluga i šireg civilnog društva kako bi obezbijedile da LGBTIQ građani u svojim zajednicama mogu živjeti bez diskriminacije i s istim mogućnostima kao i drugi da uživaju u bogatstvu svojih gradova i daju mu svoj doprinos.

C. Pristup i učešće

LGBTIQ građani imaju jednako pravo na zadovoljenje svojih osnovnih potreba i na sve usluge i podršku koje im pružaju njihove lokalne samouprave. Opštine su dužne da obezbijede da LGBTIQ osobe mogu pristupiti javnim uslugama i ostvarivati koristi od njih. To od njih zahtijeva da uzmu u obzir LGBTIQ osobe i njihovu potencijalnu – ako nenamjernu – isključenost u kreiranju, prilagođavanju i pružanju usluga.

Obezbeđivanje inkluzivnosti javnih usluga u pogledu LGBTIQ osoba obuhvata analizu pitanja gdje i zašto neke od njih nijesu inkluzivne i pronalaženje mjera kako bi se to ispravilo. Ponekad to znači prilagođavanje postojećih javnih usluga kako bi bile dostupne LGBTIQ zajednicama; ponekad to znači sprovođenje posebnih mjera i ponudu posebnih usluga, usmjerenih na specifične okolnosti i potrebe LGBTIQ osoba.

LGBTIQ građani ne samo da moraju imati pristup uslugama svoje opštine i ostvarivati koristi od njih, već i doprinositi i učestvovati u aktivnom oblikovanju svoje zajednice zajedno s ostalim članovima društva.

D. Vidljivost i zastupljenost

Ovaj pravac politike usko je isprepleten s prethodnim, jer se bave različitim aspektima inkluzije LGBTIQ osoba. LGBTIQ osobe su dio raznolikih zajednica koje čine urbana društva i kao takvi treba da budu zastupljeni.

Bilo koji oblik verbalne i vizuelne komunikacije opština, tj. jezik i slike kojima se cilja ili predstavlja njihovo stanovništvo, uvijek treba da teži da prikaže cjelokupno društvo. Ovo nije ograničeno na administrativnu komunikaciju. Bilo koja javna usluga koja uključuje predstavljanje ili izražavanje članova društva – bilo da se radi o slikovnicama u vrtićima, zbirkama muzeja ili podršci lokalnim umjetnicima, imenovanju ulica, posvećivanju spomenika ili obilježavanju dana sjećanja – mora obuhvatiti živote, iskustva, doprinose i postignuća LGBTIQ osoba.

Kao i svaka druga grupa, LGBTIQ osobe treba da budu vidljivi dio svog društva. Umjesto da se LGBTIQ osobe moraju skrivati ili trpiti stigmatizaciju, lokalne vlasti treba da prikažu LGBTIQ osobe kao vrijedne članove svoje zajednice.

Pitanja koja postavljaju ovi pravci politike mogu poslužiti kao vodeća načela za opštinsko djelovanje u vezi LGBTIQ pitanja: Jesmo li prihvatili punu odgovornost za sve naše građane i ponašamo li se odgovorno i da li obezbeđujemo sredstva da naš grad i usluge budu inkluzivni za LGBTIQ osobe? Jesmo li edukovali sebe i svoju opštinu o životima LGBTIQ osoba i jesmo li svjesni potencijalnih načina na koje bi ih naše djelovanje moglo diskriminirati i načina da to ispravimo? Jesu li naše usluge dostupne LGBTIQ građanima i omogućavaju li im da učestvuju u svemu što naš grad nudi i da aktivno oblikuju našu zajednicu? Jesu li LGBTIQ osobe vidljivi dio našeg društva i njihova iskustva, životi i postignuća zastupljeni u našem gradu?

Ocjenjivanjem bilo koje oblasti politike u odnosu na ove pravce politike i pitanja koja oni postavljaju može se skrenuti pažnja na različite probleme i pomoći u identifikovanju mjera za njihovo rješavanje.

Kako bismo to ilustrovali, problemi i mjere predstavljeni u ovoj brošuri u okviru svake oblasti politike, kao i primjeri dobre prakse, istaknuti su bojom pravca politike na koji se odnose.

Oblasti politika

Ova brošura obuhvata preporuke za 13 oblasti politika koje su identifikovane kao najurgentnije oblasti u kojima je potrebno djelovanje na nivou opština. Svaki opis oblasti politika obuhvata uvod u opšta pitanja i izazove u toj oblasti politika, kao i dio o pitanjima kojima opštine treba da se pozabave i mjerama koje je potrebno preduzeti. Oni su dopunjeni dijelom u kojem se navode primjeri dobre prakse koje su pružili članovi Mreže duginih gradova.

1. Djelovanje opština u vezi LGBTIQ pitanja

Lokalno djelovanje za LGBTIQ zajednice samo po sebi predstavlja oblast lokalne uprave, uporedivo s drugim oblastima politika u kontekstu različitosti – poput opštinskog djelovanja za jednake mogućnosti muškaraca i žena, za djecu i starije građane, za građane s invaliditetom, etničke i vjerske manjine ili građane pogođene socijalnim poteškoćama. Borba protiv nejednakosti LGBTIQ osoba zahtijeva od lokalnih vlasti da se aktivno bave ovom oblašću politika.¹

Lokalne vlasti koje su voljne da preuzmu odgovornost za lokalno djelovanje u vezi LGBTIQ pitanja na sistematičan i sveobuhvatan način imaju potrebu da razviju i implementiraju sopstvenu lokalnu LGBTIQ politiku i/ili LGBTIQ akcijske planove. To zahtijeva angažovanje finansijskih i ljudskih resursa, kao i pribavljanje strateških partnera i neophodne ekspertize.

Formiranje namjenskih kancelarija za LGBTIQ pitanja ili angažovanje službenika zaduženih za LGBTIQ pitanja u opštinskim strukturama za upravljanje raznolikošću najosnovniji je način obezbjeđivanja relevantne ekspertize i resursa u okviru opštine. Pridruživanje profesionalnim nacionalnim ili međunarodnim mrežama opština obezbijediće dodatnu ekspertizu i stvoriti sinergijske efekte važne za lokalno djelovanje u vezi LGBTIQ pitanja. Radne grupe, međuagencijske grupe ili okrugli stolovi o LGBTIQ pitanjima i jednakosti odličan su način za objedinjavanje i korišćenje postojećeg znanja unutar uprave, drugih lokalnih aktera, priznatih LGBTIQ zajednica i nevladinih organizacija. Uključivanje LGBTIQ zajednice omogućava opštinama da dobiju vrijedne uvide, obezbijede važne partnere i podstaknu učešće građana.

Lokalne vlasti moraće raditi kako interno, kroz kritičku analizu i prilagođavanje usluga koje pružaju, tako i eksterno, kako bi oblikovale svoje opštine u inkluzivnije zajednice. Ovo obuhvata promovisanje antidiskriminacije i jednakih mogućnosti u njihovim gradovima, kao i podršku i osnaživanje LGBTIQ građana i zajednica da doprinesu i aktivno učestvuju u oblikovanju bogatih gradova pogodnih za život za sve.

¹ Evropska komisija (2020) *Unija ravnopravnosti: Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020-2025*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698>

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 1.1. Prepoznavanje seksualnog i rodnog identiteta kao centralne dimenzije raznolikosti u okviru strateškog upravljanja raznolikošću na nivou opštine, ako postoji
- 1.2. Prepoznavanje jednakog značaja bavljenja svim dimenzijama različitosti: polom, rodnim identitetom, seksualnim identitetom, godinama starosti, invaliditetom i hroničnom bolešću, ekonomskim položajem, etničkim porijeklom, pogledom na svijet i religijom
- 1.3. Uključivanje inkluzivnosti LGBTIQ osoba u osnovne vrijednosti kompanije
- 1.4. Pružanje podrške gradonačelnika i najvišeg administrativnog rukovodstva za mjere promovisanja LGBTIQ inkluzivnosti opštine i kao poslodavca i kao pružaoca javnih usluga
- 1.5. Imenovanje savjetnika ili službenika za LGBTIQ politike s potrebnim stručnim znanjem i osnivanje LGBTIQ kancelarije odgovorne za analizu situacije LGBTIQ osoba u opštini, evaluaciju LGBTIQ inkluzivnosti javnih službi opštine, nadzor njihovog prilagođavanja većoj inkluziji LGBTIQ osoba i savjetovanje opštine o njoj LGBTIQ politikama
- 1.6. Uspostavljanje struktura kao što su mreže, radne grupe, međuagencijske grupe ili timovi s predstavnicima različitih sektora unutar uprave posvećenih promovisanju LGBTIQ inkluzivnosti opštinskih usluga
- 1.7. Razvijanje eksplicitne LGBTIQ politika
- 1.8. Pridruživanje profesionalnim mrežama za opštine koje rade na inkluzivnosti za LGBTIQ osobe i učenje od drugih gradova
- 1.9. Osmišljavanje posebnih akcionih planova za LGBTIQ pitanja
- 1.10. Ocjenjivanje opštinskih usluga prema njihovoj LGBTIQ inkluzivnosti i njihovo prilagođavanje ako je potrebno
- 1.11. Obuka menadžera i osoblja iz svih sektora o LGBTIQ građanima i nedobrovoljnoj institucionalnoj diskriminaciji LGBTIQ građana da bi se osposobili za procjenu i prilagođavanje njihovih usluga kako bi bile inkluzivne za LGBTIQ osobe i na odgovarajući način postupali s klijentima iz LGBTIQ populacije
- 1.12. Pružanje podrške svim sektorima u procjeni i prilagođavanju njihovih usluga, npr. preko opštinskih savjetnika za LGBTIQ politiku
- 1.13. Obezbjedjivanje finansijskih sredstava za promovisanje LGBTIQ inkluzivnosti kao poslodavca i pružaoca javnih usluga, npr. za opštinske savjetnike za LGBTIQ politike, obuku osoblja, evaluaciju i prilagođavanje usluga ili sprovođenje mjera
- 1.14. Upućivanje javnih usluga svim građanima, uključujući LGBTIQ osobe, tj. korišćenjem usmenog, pisanog i slikovnog jezika i dizajniranjem službenih obrazaca koji predstavljaju sve polove, kao i LGBTIQ pojedince, odnose i porodice
- 1.15. Razvoj posebnih logotipova i kampanja radi demonstracije inkluzivnosti i podrške LGBTIQ osobama
- 1.16. Uspostavljanje struktura kao što su okrugli stolovi, mreže, radne grupe ili fokusne grupe uključujući predstavnike lokalne uprave, opštinski odbor, druge lokalne aktere i LGBTIQ zajednicu za rad na LGBTIQ pitanjima u opštini
- 1.17. Obezbjedjivanje političkog učešća LGBTIQ građana kroz redovne oblike učestvovanja kao što su redovni okrugli stolovi i oblici učestvovanja za razvoj akcionih planova ili kreiranje posebnih mjera

1.18. Prepoznavanje lokalne LGBTIQ zajednice i nevladinih organizacija kao važnih partnera i korišćenje ekspertize lokalne LGBTIQ zajednice za kreiranje i sprovođenje opštinskih mjera

1.19. Podrška i finansiranje lokalnih LGBTIQ zajednica, LGBTIQ centara, LGBTIQ centara za mlade, LGBTIQ savjetovašta, grupa za samopomoć i uzajamnu podršku, nevladinih organizacija itd.

1.20. Uspostavljanje saradnje i sprovođenje zajedničkih mjera s akterima iz LGBTIQ zajednice

1.21. Imenovanje osobe za kontakt ili službenika za vezu, koji bi mogli biti opštinski savjetnici za LGBTIQ politike, za LGBTIQ nevladine organizacije i građane u svrhu davanja ideja, prijavljivanja problema itd.

1.22. Vođenje ili podržavanje i finansiranje dežurne telefonske linije za LGBTIQ građane za postavljanje pitanja ili prijavu slučajeva diskriminacije na osnovu seksualnog i rodnog identiteta ili izražavanja

1.23. Korišćenje interseksionalnog pristupa i uzimanje u obzir LGBTIQ nevladinih organizacija i njihovo pozivanje da učestvuju u drugim opštinskim procesima, npr. okruglim stolovima, radnim grupama, izradi akcionih planova za druge teme poput porodice, mladih, starijih osoba, kulturne raznolikosti itd.

1.24. Izražavanje zahvalnosti za doprinos lokalnih LGBTIQ organizacija i pojedinaca, npr. pozivanjem na prijem u zgradi opštine i/ili izražavanjem zahvalnosti na njihovom doprinosu od strane gradonačelnika

1.25. Uzimanje u obzir LGBTIQ organizacija i pojedinaca za dodjelu priznanja za organizacije ili pojedince koji su dali veliki doprinos opštini

1.26. Iskazivanje podrške LGBTIQ građanima i pitanjima kroz službene izjave, redovna saopštenja za javnost, podizanje zastava na važne datume za LGBTIQ zajednicu, učestvovanje u LGBTIQ događajima kao što je lokalna povorke ponosa

1.27. Zauzimanje stava i izražavanje solidarnosti s LGBTIQ građanima/kama u slučajevima incidenata koji se tiču LGBTIQ zajednice, npr. saopštenjima za javnost, spuštanjem zastava na pola koplja, učestvovanjem u bdijenjima

1.28. Uključivanje LGBTIQ centara, centara za mlade, savjetovašta, umjetničkih centara itd. u odgovarajuću listu lokalnih institucija, npr. na veb stranici opštine ili u informativnim materijalima o odgovarajućoj temi

1.29. Uključivanje LGBTIQ događaja u opštinske kalendare događaja, npr. na veb stranici opštine

1.30. Korišćenje uspostavljenih međunarodnih odnosa kao što su partnerstva gradova ili međunarodne mreže opština za podsticanje opštinske inkluzije LGBTIQ osoba u drugim gradovima i pružanje podrške drugim gradovima u njihovim naporima

1.31. Obuhvatanje i sprovođenje mjera za aktivno poboljšanje položaja LGBTIQ građana/ki u opštini izvan područja direktnog uticaja opštine, odnosno opštinskih službi, davanjem primjera, podizanjem svijesti, informisanjem i pružanjem podrške drugim lokalnim institucijama, kompanijama i pružaocima usluga

1.32. Obuhvatanje i sprovođenje mjera za podizanje svijesti, pružanje informacija i pozitivan uticaj na civilno društvo u opštini

→ Za pitanja i mjere za sprovođenje u različitim oblastima za promovisanje inkluzije LGBTIQ osoba u opštinskim službama i društvu u opštini, pogledajte mjere u narednih 12 oblasti politika.

→ Za mjere o tome kako da postanete LGBTIQ inkluzivni poslodavac, pogledajte mjere u oblasti politika *Zapošljavanje*.

Primjeri dobrih praksi

Uspostavljanje telefonske linije za LGBTIQ građane

Grad Eš sir Alzet otvorio je telefonsku liniju putem koje građani mogu anonimno prijaviti probleme vezane za LGBTIQ osobe ili postaviti pitanja. Snimljenom porukom od pozivaoca se traži broj za kontakt ili adresa elektronske pošte i pogodno vrijeme za kontaktiranje u slučaju da pozivalac želi ili treba da dobije povratne informacije o prijavljenom problemu ili pitanju. Angažovani službenik u opštini sluša poruke i šalje ih partnerskoj nevladinoj organizaciji koja je najprikladnija da pruži odgovor. U slučaju govora mržnje ili situacija fobije prema LGBTIQ osobama, zaposleni upućuju pozivaoca da ispuni obrazac anonimne izjave na veb stranici Centra za ravnopravno postupanje kako bi doprinio prikupljanju podataka. Telefonsku liniju je uspostavio grad i trenutno je vode gradski službenici. U budućnosti je planirano predavanje nadzora nad pozivima nacionalnoj nevladinoj organizaciji s posvećenim osobljem.

Eš sir Alzet

Povezana mjera: 1.22

Proglašenje LGBTIQ zone slobode – potpisivanje deklaracija podrške LGBTIQ osobama širom svijeta

U julu 2021. godine grad Manhajm postao je jedan od prvih gradova u Evropi koji se proglasio LGBTIQ zonom slobode. Time je grad Manhajm slijedio odgovarajuću rezoluciju Evropskog parlamenta od 11. marta 2021. godine, podstaknutu politikama koje su sve više odražavale neprijateljski stav prema kvir zajednici, naročito od strane vlada u Poljskoj i Mađarskoj. Proglašenjem grada LGBTIQ zonom slobode postavlja se vidljivi znak za otvorenost i poštovanje suživotu u različitosti, a diskriminacija usmjerena prema grupi dobija crveni karton. Proglasom se grad Manhajm takođe obavezuje na javne mjere za promovisanje i zaštitu prava LGBTIQ osoba.

Manhajm

Povezana mjera: 1.26

GRADOVI POBRATIMI SE DRŽE ZAJEDNO – Program razmjene za aktiviste i lokalne vlasti

Grad Keln nudi međunarodni program razmjene za LGBTIQ aktiviste iz bratskih gradova. Svake godine tokom Prajda u Kelnu grupa međunarodnih gostiju posjeti Keln. Do sada su aktivisti dolazili iz: Katovica u Poljskoj, Kluž-Napoka u Rumuniji, Volgograda u Rusiji, Tunisa u Tunisu, Istanbula u Turskoj, Barselone u Španiji, Liverpula u Velikoj Britaniji, Lila u Francuskoj, Turkuu u Finskoj, Tel Aviva u Izraelu i Ria u Brazilu. Zauzvrat, delegati iz Kelna nekoliko su puta posjetili Povorku ponosa u Klužu i Katovicama kako bi pokazali međunarodnu solidarnost i uspostavili održive odnose. Ovaj program služi i za razmjenu znanja. Posjetama predstavnika grada Katovice započeo je dijalog o različitostima i manjinskim pitanjima, kao i projektima poput onih za kvir mlade u Kelnu i LGBTIQ savjetovališta. Predstavnici grada i policije Kluž-Napoka došli su u Keln kako bi se upoznali s organizacijom Keln Prajda, ujedno jačajući odnose između svojih aktivista i lokalnih vlasti.

Keln

Povezana mjera: 1.30

2. Zdravlje

Diskriminacija koju doživljavaju LGBTIQ osobe može imati značajan uticaj na njihovo fizičko, mentalno i seksualno zdravlje. U isto vrijeme, prepreke zasnovane na istoj diskriminaciji sprečavaju pacijente iz LGBTIQ populacije da dobiju zdravstvenu njegu koja im je potrebna.

Evropska unija je procijenila da su nejednakosti u zdravlju nepravedne razlike u zdravlju koje se mogu izbjeći, pod snažnim uticajem društvenih, ekonomskih i ekoloških varijabli, a kojima se može i mora baviti javna politika.¹ Smanjenje nejednakosti u zdravlju ključni je cilj i Zdravstvene strategije EU i UN-ovih ciljeva održivog razvoja, a odgovornost je svakog nivoa vlasti da aktivno radi protiv strukturalnih nejednakosti u zdravlju stanovništva. Opštine prvo moraju razumjeti postojeće prepreke u ostvarivanju zdravstvene zaštite, a zatim smanjiti potencijalne prepreke s kojima se suočavaju zdravstveni radnici kada pružaju njegu za LGBTIQ osobe, kao i LGBTIQ osobe kada koriste ili pokušavaju da ostvare pristup zdravstvenoj zaštiti. To će poboljšati šanse njihovih građana da žive duže, zdravije i u boljim životnim uslovima.

Štetne medicinske prakse kao što su operativni zahvati koji nijesu od životne važnosti ili medicinske intervencije na interseksualnoj djeci i adolescentima bez njihove lične i potpuno informisane saglasnosti (sakaćenje genitalija interseksualnih osoba), prisilne medicinske intervencije na trans osobama i prakse konverzije usmjerene na LGBTIQ osobe dodatno komplikuju pitanja u oblasti politika zdravlja LGBTIQ osoba i njima treba da se pozabave lokalne vlasti u svojoj nadležnosti.²

negativno utiče na LGBTIQ porodice, a time i na oblast politike *Porodica*. Studije pokazuju da su LGBTIQ osobe, koje su takođe dio drugih marginalizovanih grupa, naročito osjetljive na nejednakost u zdravlju.³ Prema tome, rješavanje problema u oblastima politika *Mladi, Starije osobe, Kulturna raznolikost i migracije, Invaliditet i inkluzija*, kao i *Socijalni problemi i nepovoljan položaj* takođe će pomoći opštem zdravlju društva u opštini.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 2.1. Obezbjedivanje dostupnosti zdravstvenih usluga u opštini LGBTIQ osobama kroz obuku osoblja itd.
- 2.2. Pružanje informacija i obuka lokalnim pružaocima zdravstvenih usluga za pružanje LGBTIQ senzitivnih usluga
- 2.3. Podrška i finansiranje posebnih LGBTIQ zdravstvenih centara
- 2.4. Obezbjedivanje dostupnosti usluga psihološke zdravstvene zaštite LGBTIQ osobama kroz obuku osoblja itd.
- 2.5. Sprovođenje obavezne obuke savjetovališta i centara po nalogu opštine
- 2.6. Pružanje informacija i obuka lokalnim pružaocima usluga psihološkog zdravlja, savjetovališta i linijama za pomoć radi pružanja LGBTIQ senzitivne zaštite

¹ Evropska komisija (2009) *Solidarnost u zdravstvu. Smanjenje nejednakosti u zdravstvu u EU*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0567>

² Evropska komisija (2020) *Unija ravnopravnosti: Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020-2025*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698>

³ European Commission (2017) *Health4LGBTI. Reducing Health Inequalities Experienced by LGBTI People. State-of-the-Art Synthesis Report*. https://health.ec.europa.eu/system/files/2020-02/stateofart_report_en_0.pdf

- 2.7. Podrška i finansiranje posebnih LGBTIQ savjetovališta
- 2.8. Pružanje savjetovanja za LGBTIQ građane koji se suočavaju s manjinskim stresom ili problemima mentalnog zdravlja koji se odnose na njihov seksualni ili rodni identitet
- 2.9. Dodjela sertifikata ili oznaka za pružaoce zdravstvenih usluga ili savjetovališta, koji su prošli obuku i senzitivni su za LGBTIQ klijente
- 2.10. Pružanje informacija LGBTIQ građanima – putem brošura ili veb stranica – o LGBTIQ senzitivnim pružiocima zdravstvenih usluga i savjetovališta
- 2.11. Kreiranje platformi za lokalne pružaoce fizičke i mentalne zdravstvene zaštite za razmjenu ekspertize o zdravstvenoj zaštiti LGBTIQ osoba, kao što su mreže, okrugli stolovi i „krugovi kvaliteta“
- 2.12. Pozivanje LGBTIQ senzitivnih lokalnih pružalaca fizičke i mentalne zdravstvene zaštite da učestvuju na okruglim stolovima, radnim grupama, fokusnim grupama itd. posvećenim LGBTIQ pitanjima
- 2.13. Organizovanje ili podrška stručnim predavanjima ili konferencijama o LGBTIQ pitanjima u kontekstu zdravstvene njege za specifične grupe unutar zdravstvenog sistema, npr. ljekari opšte prakse, medicinske sestre, ginekolozi, babice, psihijatri, psiholozi
- 2.14. Saradnja sa zvaničnim pružiocima stručnog osposobljavanja i pružiocima usavršavanja za stručnjake za fizičko i mentalno zdravlje kako bi se ponudila obuka o LGBTIQ klijentima i specifičnim medicinskim potrebama LGBTIQ osoba
- 2.15. Pružanje sveobuhvatne seksualne edukacije o različitim oblicima seksualnosti, pozitivnoj seksualnosti, sigurnijem seksu, pristanku, prevenciji polno prenosivih infekcija i rizicima povezanim s nekim oblicima seksualne aktivnosti, naročito, ali ne i isključivo, za mlade
- 2.16. Organizovanje ili podrška kampanjama o seksualnom zdravlju i prevenciji
- 2.17. Podizanje svijesti i informisanje o polno prenosivim infekcijama (PPI)
- 2.18. Obezbeđivanje pristupa „niskog praga“ besplatnim sredstvima za sigurniji seks kao što su zaštitni uređaji, vakcine, profilaksa prije izlaganja (PrEP) ili liječenje kao prevencija (TasP)
- 2.19. Pružanje ili finansiranje usluga seksualnog zdravlja i anonimnog testiranja na polno prenosive infekcije
- 2.20. Pružanje ili finansiranje savjetovanja za osobe s PPI-jem ili HIV-om
- 2.21. Sprovođenje mjera protiv stigmatizacije osoba s HIV-om
- 2.22. Potpisivanje izjava o javnom obavezivanju na borbu protiv epidemije HIV-a i rad protiv stigmatizacije kao što su Fast-Track Cities ili #workingpositively
- 2.23. Pokretanje ili pružanje podrške mrežama, okruglim stolovima, radnim grupama ili fokusnim grupama s relevantnim lokalnim akterima – zdravstvenim službama, ljekarima, apotekama, zajednicom itd. – za rad na HIV-u i polno prenosivim bolestima
- 2.24. Podizanje svijesti i pružanje informacija o visokorizičnim seksualnim aktivnostima kao što je seks pod dejstvom narkotika
- 2.25. Pružanje ili finansiranje savjetovanja za one koji praktikuju ili žele da prestanu s visokorizičnim seksualnim aktivnostima kao što je seks pod dejstvom narkotika
- 2.26. Pružanje ili finansiranje savjetovanja za žrtve terapije konverzije

2.27. Obezbeđivanje pristupa zdravstvenoj zaštiti i terapiji vezanoj za tranziciju za trans osobe, kao što su hormonska terapija, hirurško liječenje ili govorna terapija

2.28. Pružanje savjetovanja i podrške trans osobama tokom njihove tranzicije

2.29. Podizanje svijesti i pružanje obuke i informacija o različitosti polnih karakteristika i operativnim zahvatima koji nijesu od životne važnosti ili medicinskim intervencijama na interseksualnoj djeci i adolescentima (sakaćenje genitalija interseksualnih osoba)

2.30. Istraživanje načina za sprečavanje operativnih zahvata koji nijesu od životne važnosti ili medicinskih intervencija na interseksualnim bebama, djeci i adolescentima u lokalnim bolnicama (sakaćenje genitalija interseksualnih osoba)

2.31. Pružanje informacija i struktura podrške za roditelje s interseksualnom djecom

2.32. Pružanje savjetodavnih usluga interseksualnim građanima i njihovim porodicama

→ Za mjere koje se odnose na reproduktivno zdravlje pogledajte mjere u oblasti politike *Porodica*.

Primjeri dobre prakse

Obuka podizanja svijesti o LGBTIQ pitanjima za zdravstvene radnike

LGBTIQ osobe često prijavljuju slabije mentalno zdravlje, niži kvalitet života i uopšteno smanjeno dobrostanje u poređenju sa širom populacijom. Postoji nekoliko zdravstvenih problema za koje ne dobijaju dovoljnu pomoć. Ljekar opšte prakse važno je mjesto i tačka kontakta „niskog praga“ za LGBTIQ osobe. Ljekari opšte prakse ključni su partneri u premošćavanju zdravstvenog jaza za ovu grupu. Stoga je grad Ostend osmislio vebinar o LGBTIQ pitanjima i rodno senzitivnoj zdravstvenoj njezi za ljekare opšte prakse i druge medicinske radnike kao što su farmaceuti, fizioterapeuti i radni terapeuti. Vebinar je fokusiran na komunikaciju između zdravstvenog radnika i pacijenta i usmjerava zdravstvene radnike u snalaženju u tabuima i izazovima s kojima se suočavaju LGBTIQ pacijenti. Pomaže medicinskim stručnjacima da obrate više pažnje na njihovu njegu, zabrinutosti i specifične potrebe. Na taj se način mogu ukloniti prepreke u traženju pomoći od ljekara opšte prakse i smanjiti zdravstveni problemi.

Ostend

Povezana mjera: 2.2

Zdravstvena podrška za mlade LGBTIQ osobe

Grad Bergen je formirao ekspertsku grupu za mlade koji imaju pitanja ili nedoumice vezane za zdravlje u vezi s njihovim rodnim identitetom, seksualnim identitetom ili seksualnošću. Ova grupa je bazirana u centru za zdravlje mladih u Bergenu i čine je ljekar i dvije medicinske sestre s odgovarajućim dodatnim obrazovanjem o rodu i seksualnosti. Ovaj tim nudi i istraživačke razgovore i lako dostupan tretman.

Bergen

Povezana mjera: 2.3

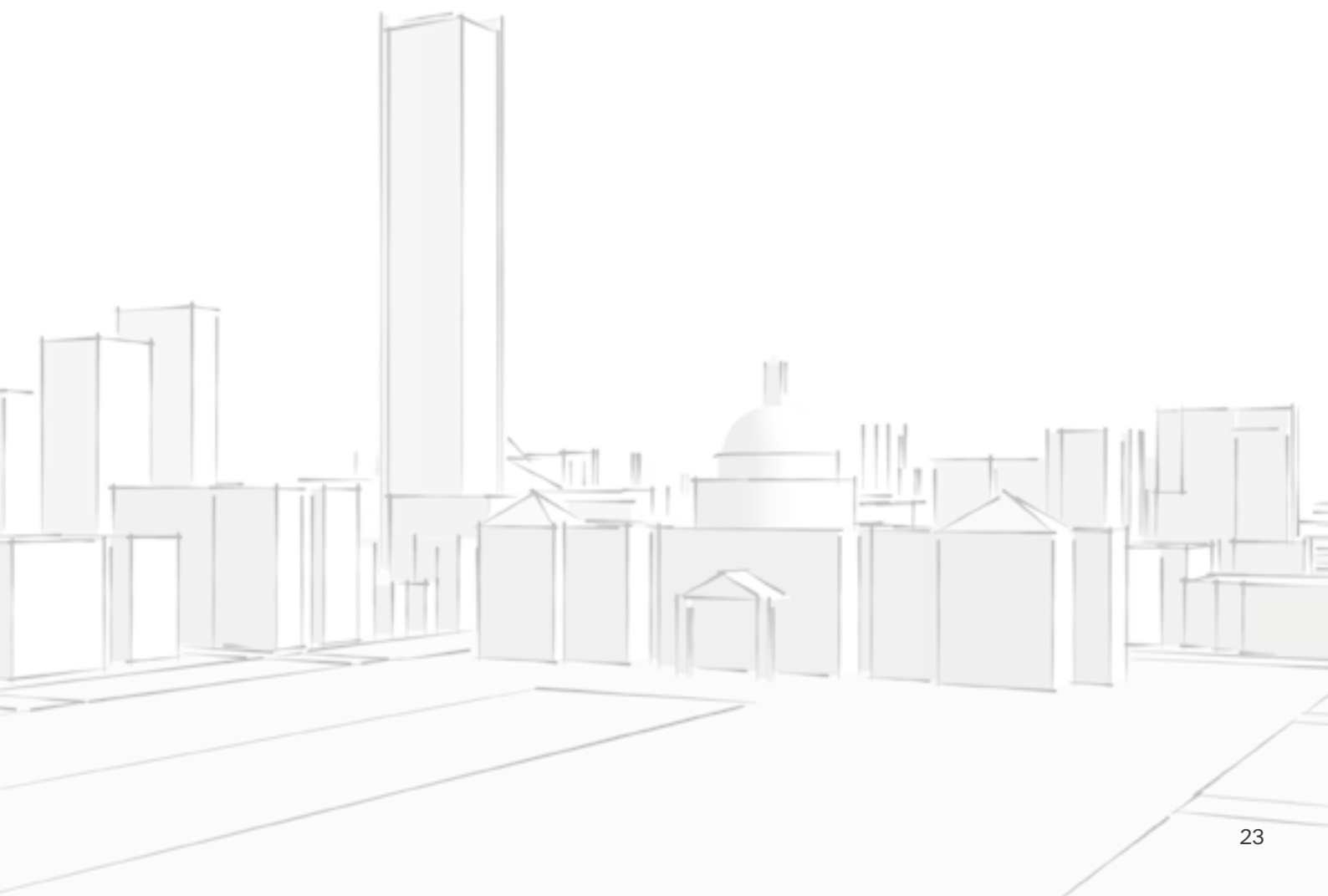
LEGEBITRA – Finansiranje mjera prevencije, testiranja i podrške za HIV i PPI

Grad Ljubljana sufinansira program Legebitra koji implementiraju nevladine organizacije, a kojim se sprovode mjere prevencije, testiranja i podrške za HIV i druge polno prenosive bolesti. Program je razvijen 2005. godine kako bi se pružile preventivne aktivnosti za muškarce koji imaju polne odnose s muškarcima (MSM). Od tada se proširio na ponudu testiranja na HIV, sifilis, gonoreju, hepatitis B i C za MSM populaciju, u partnerstvu s Klinikom za infektivne bolesti Univerzitetskog medicinskog centra Ljubljana i Institutom za imunologiju i mikrobiologiju na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Ljubljani. Testiranje je dostupno na nekoliko različitih lokacija u Ljubljani i u još deset gradova u Sloveniji. Oko 20% godišnje otkrivenih slučajeva HIV-a otkrije se putem programa testiranja Legebitra. Legebitra takođe pruža sveobuhvatnu pravnu i psihosocijalnu podršku osobama koje žive s HIV-om.

Ljubljana

Povezana mjera: 2.19

3. Porodica

Pravno priznavanje istopolnih brakova, građanskih zajednica i s njima povezana prava – kao što su pravo na boravak, starateljstvo i usvajanje, poresko pravo, nasljedno pravo, ugovorno pravo, pravno zastupanje i osiguranje – u velikoj mjeri se razlikuju među različitim zemljama, kao i društveno prihvatanje i tretman LGBTIQ parova.

LGBTIQ porodice i LGBTIQ osobe koje žele da zasnuju porodicu često se susrijeću s brojnim oblicima strukturne diskriminacije i svakodnevnim izazovima.¹ LGBTIQ osobe nemaju isti pristup reproduktivnoj zdravstvenoj zaštiti kao mnogi drugi ili su njihovi načini reprodukcije kriminalizovani, poput surogat majčinstva za homoseksualce. Nepriznavanje jednog od roditelja može dovesti do stvarnih problema od ispunjavanja uslova za ostvarivanje roditeljskog odsustva, mogućnosti preuzimanja djeteta iz vrtića ili donošenja važnih medicinskih odluka. Dug proces usvajanja sopstvene djece izlaže LGBTIQ osobe neopravdanom nadzoru i invazivnim postupcima, uzrokujući tako stres i za roditelje i za djecu. Trans, nebinarne i interseksualne osobe suočavaju se s još većim ograničenjima svojih reproduktivnih prava i priznanja roditeljstva i svakodnevnom diskriminacijom usmjerenom prema njima i njihovim porodicama.

Mnogi parametri za priznavanje i prava parova i porodica određeni su nacionalnim zakonom, ali lokalne vlasti su te koje sprovode to zakonodavstvo na lokalnom nivou i u životima svojih građana. Iako nema sumnje da opštine moraju sprovoditi savezni zakon, obično imaju slobodu u tome kako ga prevode u svoju lokalnu praksu. Mogu se senzibilisati za posljedice koje zakonodavstvo i administrativni postupci imaju za LGBTIQ parove i porodice, kao i za predrasude i diskriminaciju s kojima se suočavaju. Takve opštine onda mogu kreirati procese koji obuhvataju više poštovanja, podići svijest među svojim osobljem i civilnim društvom i pripremiti svoje usluge kao što su matične kancelarije, službe za usvajanje i hraniteljstvo, službe za podršku porodicama, službe za dječiju zaštitu i vrtići da se adekvatno i s poštovanjem odnose prema različitim porodicama.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 3.1. Priznavanje i rad na jednakom tretmanu različitih oblika porodica kao što su nevjenčani parovi, parovi koji žive u građanskoj zajednici, bračni parovi, poliamorne veze sa ili bez djece, samohrani roditelji, „patchwork“ porodice, porodice koje se sastoje od više od dva roditelja
- 3.2. Pružanje jednakih mogućnosti za LGBTIQ osobe koje registruju građansku zajednicu ili sklapaju brak
- 3.3. Obuka matičara i drugih državnih službenika koji obavljaju ili se bave registracijom istopolnih zajednica ili brakova ili brakova osoba različitih polova da budu LGBTIQ senzitivni
- 3.4. Korišćenje LGBTIQ inkluzivnog jezika u službenoj komunikaciji, obrascima i dokumentima kao što je korišćenje izraza partner, supružnik i roditelj umjesto muž, žena, majka ili otac
- 3.5. Obezbjedivanje opštinskih porodičnih usluga i ponuda za porodice kao što su porodične kartice, porodični popusti, rekreativne aktivnosti za porodice itd. koje su LGBTIQ inkluzivne
- 3.6. Podizanje svijesti i pružanje obuke za osoblje opštinskih službi za porodice, službi za podršku djeci, službi za usva-janje, dječjih vrtića

¹ Evropska unija (2020) *Završni izvještaj za period 2015-2019. godine o Listi aktivnosti za unapređenje ravnopravnosti LGBTI osoba*. https://commission.europa.eu/system/files/2020-05/report_list_of_actions_2015-19.pdf

- 3.7. Podizanje svijesti i pružanje obuke za osoblje pružalaca usluga kao što su privatni vrtići koje je naložila opština
- 3.8. Pružanje savjetovanja – uključujući pravne, medicinske i psihološke aspekte – za dugine porodice i LGBTIQ osobe koje žele da zasnuju porodicu
- 3.9. Omogućavanje pristupa reproduktivnoj zdravstvenoj zaštiti za LGBTIQ porodice
- 3.10. Podizanje svijesti i pružanje informacija o različitim polovima i porodičnim konstelacijama, kao i nuđenje obuke za zdravstvene radnike u oblasti trudnoće, prenatalne njege, porođaja i postnatalne njege kako bi se adekvatno bavili LGBTIQ porodicama i trudnoćama
- 3.11. Pružanje informacija o reproduktivnim pravima i trudnoćama trans i interseksualnih osoba
- 3.12. Otvaranje usvajanja i hraniteljstva za LGBTIQ porodice
- 3.13. Podrška i finansiranje centara za dugine porodice, nevladinih organizacija koje rade s duginim porodicama ili za njih
- 3.14. Jačanje uzajamne podrške između drugih porodica kao i podrške zajednice duginim porodicama
- 3.15. Integracija organizacija za LGBTIQ porodice u gradske savjetodavne odbore za porodice itd.
- 3.16. Obezbjedivanje zastupljenost različitih oblika porodica i duginih porodica u službenoj opštinskoj komunikaciji, porodičnim muzejima, knjigama u knjižarama ili dječjim vrtićima itd.
- 3.17. Kreiranje vidljivosti za dugine porodice kroz kampanje, javne događaje itd.
- 3.18. Iskazivanje podrške različitim oblicima porodica i duginih porodica, npr. u posebnim prilikama kao što je Dan ravnopravnosti porodica

→ Za preporučene mjere za porodice s interseksualnom djecom pogledajte mjere u oblasti politika *Zdravlje*.

Primjeri dobre prakse

Obuka matičara za sklapanje istopolnih partnerstava

Otkako je u Crnoj Gori 2021. godine usvojen Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, grad Kotor se često bira kao mjesto sklapanja braka. Kako bi se obezbijedila informisanost matičara koji obavljaju vjenčanja, kao i njihova spremnost da se s poštovanjem i primjereno odnose prema istopolnim parovima, kotorski matičari prolaze dodatnu obuku kako bi što bolje savjetovali zainteresovane strane o sklapanju braka.

Kotor

Povezana mjera: 3.3

Konsultovanje i savjetovanje za dugine porodice

LGBTIQ osobe koje žele da zasnuju porodicu suočene su sa širokim spektrom strukturne diskriminacije i izazova, i dok pokušavaju da zasnuju porodicu i dok se snalaze kroz život kao porodica. Suočavanje s bolnicama, javnim vlastima, jaslicama, vrtićima, školama i mnogim drugim situacijama često postaje zastrašujuće i emocionalno zahtjevno. Kako bi pomogao parovima i porodicama, grad Hanover nudi konsultacije i usluge savjetovanja, savjetujući ih u pravnim, birokratskim i praktičnim pitanjima, priznajući dodatni psihološki stres s kojim se suočavaju i usmjeravajući ih prema grupama drugih duginih porodica sa zajedničkim iskustvima kao izvorom za uzajamnu podršku.

Hanover

Povezana mjera: 3.8

Organizovanje događaja za dugine porodice za Međunarodni dan ravnopravnosti porodica (IFED)

Međunarodni dan ravnopravnosti porodica (IFED) održava se svake godine prve nedjelje u maju i ima za cilj da skrene pažnju na potrebe duginih porodica i da obezbijedi vidljivost za raznolikost porodičnih konstelacija. Na ovaj dan se već nekoliko godina odvija uspješna saradnja između lokalne grupe koja podržava dugine porodice i grada Manhajma. Dugine porodice se pozivaju na razmjenu iskustava uz roštilj u gradskom parku.

Organizovano čuvanje djece garantuje i da se djeca dobro zabave i upoznaju drugu djecu koja odrastaju u duginim porodicama.

Manhajm

Povezana mjera: 3.18

4. Mladi

Mladi iz LGBTIQ populacije se suočavaju s mnogim izazovima u vezi s njihovim seksualnim ili rodnim identitetom dok prolaze kroz bitne i već zahtjevne faze djetinjstva i adolescencije. Oni proživljavaju nedostatak uzora, heteronormativna očekivanja u svojim romantičnim interesima, krute i ograničavajuće binarne stavove o rodu i rodnim ulogama, predrasude i odbacivanje od strane vršnjaka ili porodica kao i neprijateljsko okruženje u školama. Iako studije pokazuju da se situacija donekle poboljšala, za mnoge LGBTIQ mlade osobe postoji veća vjerovatnoća da će doživjeti nasilje ili druge oblike agresije u školi nego njihovi vršnjaci.¹

LGBTIQ mladi imaju loše rezultate ili češće od svojih vršnjaka napuštaju školu, češće će patiti od problema s mentalnim zdravljem, uključujući samopovređivanje i suicidalne ideje ili zloupotrebu droga, i ranjiviji su na beskućništvo.

Na osnovu svoje najnovije ankete, Agencija za osnovna prava poziva EU i njene države članice da uspostave mjere kako bi se stvorilo sigurno i podsticajno okruženje za mlade LGBTIQ osobe u školi, pomoglo školama i nastavnicima u razmjeni iskustava, suzbilo maltretiranja LGBTIQ učenika i obezbijedilo da obrazovni materijali prikazuju LGBTIQ živote na pozitivan način.² Ali postoji još mnogo mjera koje opštine mogu preduzeti. One mogu obezbijediti sigurne prostore za LGBTIQ mlade izvan škole, obezbijediti da opštinski objekti kao što su vrtići ili centri za mlade budu inkluzivni za LGBTIQ osobe, podići svijest o LGBTIQ mladima i njihovim izazovima među socijalnim radnicima koji se bave mladima ili porodicama, baviti se pitanjima kao što su zloupotreba droga među mladima ili beskućništvo i podržati LGBTIQ mlade kroz mentorske programe itd.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 4.1. Podizanje svijesti i pružanje informacija o kvir mladima za jaslice, vrtiće, predškolske ustanove, škole, centre za mla-de itd.
- 4.2. Obezbjedivanje LGBTIQ inkluzivnosti opštinskih usluga rane brige o djeci poput jaslica i vrtića obučavanjem osoblja, pružanjem obrazovnih materijala itd.
- 4.3. Obezbjedivanje škola kao inkluzivnih prostora za LGBTIQ osobe obučavanjem nastavnika i školskog osoblja, pružanjem obrazovnih materijala, nastavnih programa u okviru kojih se predaje o LGBTIQ osobama i životima itd.
- 4.4. Podrška i finansiranje nevladinih organizacija koje obučavaju nastavnike i obrazovne stručnjake o LGBTIQ pitanjima
- 4.5. Podrška i finansiranje nevladinih organizacija koje pružaju vršnjačku edukaciju učenika u školama
- 4.6. Obezbjedivanje obrazovnih materijala i nastavnih planova i programa koji predstavljaju raznolikost biološkog pola, roda, rodnih uloga i izražavanja, seksualno obrazovanje o LGBTIQ seksualnosti, pozitivne slike LGBTIQ osoba kao i istorijski značajne LGBTIQ događaje i doprinose LGBTIQ osoba nauci, politici, književnosti, umjetnosti, muzici itd.
- 4.7. Obuka školskih savjetnika o izazovima i problemima LGBTIQ mladih, osposobljavajući ih da prepoznaju probleme i pomognu LGBTIQ mladima koji se suočavaju s problemima

¹ ILGA (2022) *II Intersekcije. Analiza podataka FRA LGBTI II ankete. Mladi.*

<https://www.ilga-europe.org/report/intersections-youth-diving-into-the-fra-lgbti-ii-survey-data/>

² Agencija Evropske unije za osnovna prava (2020) *Dug put do LGBT ravnopravnosti. EU-LGBTI II.*

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra_2020-lgbti-equality-1_en.pdf

- 4.8. Obezbeđivanje opštinskih centara za mlade kao LGBTIQ inkluzivnih prostora obukom osoblja, pružanjem edukativnog materijala i kontakt informacija LGBTIQ nevladinih organizacija i struktura podrške itd.
- 4.9. Obezbeđivanje da su fizičke infrastrukture koju koriste djeca i adolescenti u školama, centrima za mlade, sportskim objektima itd., kao što su toaleti, svlačionice ili tuševi, rodno inkluzivne, tj. pristupačne i sigurne za korišćenje mladima svih polova
- 4.10. Podsticanje škola, centara za mlade itd. da izraze LGBTIQ inkluzivnost kroz njihovu komunikaciju, po-dizanje zastava, murale, posebne događaje itd.
- 4.11. Dodjela sertifikata ili oznaka za vrtiće, škole, centre za mlade i sl., koji su prošli edukaciju i predstavljaju LGBTIQ inkluzivne prostore
- 4.12. Pružanje informacija, kontakt osoba, savjetnika, zdravstvenih stručnjaka, grupa podrške itd. za LGBTIQ mlade s pitanjima o njihovom seksualnom ili rodnom identitetu ili srodnim pitanjima o njihovom zdravlju ili seksualnosti
- 4.13. Kreiranje sigurnih prostora za LGBTIQ mlade vođenjem ili podržavanjem i finansiranjem centara za kvir mlade
- 4.14. Pružanje sigurnih prostora i podrška grupama kvir mladih i auting grupama
- 4.15. Integracija grupa kvir mladih u gradske odbore za mlade, projekte itd.
- 4.16. Podrška i finansiranje nevladinih organizacija koje rade s kvir mladima ili za njih
- 4.17. Podizanje svijesti i informisanje roditelja o odgoju LGBTIQ djece
- 4.18. Pružanje struktura podrške i jačanje struktura uzajamne podrške roditeljima LGBTIQ djece
- 4.19. Podizanje svijesti, pružanje informacija i obuka socijalnih radnika koji rade s mladima ili porodicama o izazovima i problemima LGBTIQ mladih, omogućavajući im da prepoznaju probleme i pomognu LGBTIQ mladima koji se suočavaju s problemima
- 4.20. Pružanje struktura podrške LGBTIQ djeci i adolescentima koji su izloženi maltretiranju, diskriminaciji, od-bacivanju ili nasilju u školi ili kod kuće
- 4.21. Borba protiv zlostavljanja, diskriminacije ili odbacivanja i nasilja nad LGBTIQ mladima kroz projekte i kam-panje
- 4.22. O snaživanje LGBTIQ mladih kroz radionice, kurseve, mentorske programe, festivale itd.
- 4.23. Obezbeđivanje predstavljanja i pozitivne samoidentifikacije LGBTIQ osoba i života u medijima koji se pružaju u opštinskim vrtićima, školama, centrima za mlade, knjižarama itd. putem odabranih listi preporuka knjiga, filmova itd. ili pružanjem navedenih medija
- 4.24. Pružanje ponuda LGBTIQ kulture ili kulture koja sadrži LGBTIQ likove ili pojedince posebno usmjerene na mlade, kao što su pozorišne predstave, autorska čitanja, izložbe itd.
- 4.25. Stvaranje vidljivosti za LGBTIQ mlade kroz javne kampanje, ili kampanje, aktivnosti ili događaje posebno usmjerene na lokalne škole i centre za mlade

Primjeri dobre prakse

Kreiranje škola prilagođenih LGBTIQ osobama kroz radionice za nastavnike i učenike

Grad Luven ima za cilj da stvori obrazovno okruženje prilagođeno LGBTIQ osobama kroz rad sa specijalizovanim partnerima koji nude mjere, alate i savjete za povećanje svijesti o polu i LGBTIQ osobama kako među nastavnicima i stručnjacima u obrazovanju, tako i među učenicima. Jedna od mjera je radionica za nastavnike i vaspitno-obrazovne radnike. Pod vođstvom stručnjaka, učesnici mogu izraziti svoja pitanja i nedoumice i govoriti o tome kako da se ojača inkluzivna kultura u njihovoj školi ili obrazovnoj ustanovi. Druga mjera je kampanja pod nazivom PAARS ili Purple. Pokrenut i sproveden od strane stručne partnerske organizacije, a financiran od strane grada Luvena, ovaj projekat nudi obrazovne alate srednjim školama za razmišljanje o LGBTIQ temi u nastavi. Srednje škole se podstiču da naruče pakete i koriste ih u nastavi 17. maja, na Međunarodni dan borbe protiv homofobije, transfobije i bifobije (IDAHOT). Kampanja će se proširiti na osnovne škole, klubove za mlade i sportske klubove.

Luven

Povezana mjera: 4.3

Debatne grupe za mlade LGBTIQ osobe

Grad Bergen redovno nudi debatne grupe o rodu i seksualnosti za mlade LGBTIQ osobe. Grupe vodi psiholog i iskusni savjetnik. Grupe za razgovor pružaju priliku niskog praga za mlade ljude u Bergenu da postavljaju pitanja i razgovaraju o rodu i seksualnom identitetu sa svojim vršnjacima i uz podršku obučanih stručnjaka. Cilj ove mjere je da mladi istraže i pronađu sopstveni identitet, pronađu istomišljenike i dobiju stručnu podršku, ako je potrebna.

Bergen

Povezana mjera: 4.12

SOORUM – Edukativni projekat o seksualnom i rodnom diverzitetu za školske časove

Od 2019. godine Senat Hamburga finansira projekat „Soorum“ koji sprovodi nevladina organizacija Magnus-Hirschfeld-Centrum. Projekat podiže svijest u školama u Hamburgu. Često je uključen u postojeće školske module o različitosti ili demokratiji i dostupan je u okviru časova od devetog razreda naviše. Na časovima mladi, kvalifikovani vođe timova rade s malim grupama učenika na teme kao što su seksualna i rodna raznolikost, rodne uloge, predrasude i diskriminacija, podstičući ih naročito na promišljanje o sopstvenim stavovima. Ti časovi pokazuju studentima kako neprijateljstvo prema LGBTIQ osobama negativno utiče na sve, ne samo na ciljane mete, održavanjem zastarjelih očekivanja o ponašanju i stereotipima o rodnim ulogama. Budući da je jedan od mnogih postojećih oblika diskriminacije, takođe pruža priliku za raspravu o toleranciji i prihvatanju uopšteno. Cilj ovog projekta.

Hamburg

Povezana mjera: 4.4

Masterklas „Rod i kultura“ – Osnaživanje LGBTIQ mladih kroz kulturu

Masterklas „Rod i kultura“ je kurs od 4-5 poslijepodneva za mlade ljude koji su već povezani sa socijalnim sektorom u zajednici i koji su znatiželjni, eksperimentišu ili već imaju mišljenje o rodu i seksualnosti. Učesnici se bave temama roda i kulture kroz medije poput filma, keramike i posjete muzejima. Cilj učesnika je sticanje znanja i razmjena iskustava u okviru tima Rod i kultura. Osim toga, namjera je i da se učesnici upoznaju s organizacijama, aktivnostima i zajednicama koje se nude u gradu Arhusu.

Arhus

Povezana mjera: 4.22

5. Starije osobe

Kako naša društva postaju starija, sve više i više ljudi zavisi od opštinskih usluga koje se pružaju starijim građanima. Isto važi i za LGBTIQ populaciju. Međutim, oni se suočavaju sa značajnim izazovima u pristupu uslugama koje nijesu spremne da se nose s njihovom situacijom i potrebama.

Mnogi od onih koji su sada starije LGBTIQ osobe prošli su kroz period kada su bili etiketirani kao kriminalci, grešnici i mentalno bolesni. Mada su se te pravne, medicinske i društvene percepcije uglavnom promijenile, mnogim starijim odraslim LGBTIQ osobama strah, predrasude i društvena stigma poremetili su živote, veze s porodicom i životnu zaradu. Efekti decenija diskriminacije rezultiraju time da su starije LGBTIQ osobe izložene većem riziku od fizičkih i mentalnih bolesti, lošeg zdravlja, siromaštva, društvene izolacije i prerane smrtnosti. Istraživanja ukazuju na to da, iako LGBTIQ osobe starije od 50 godina mogu imati veću potrebu za uslugama koje se pružaju starijim građanima, manje je vjerovatno da će koristiti pruženu zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i usluge stanovanja ili, ako to čine, skrivaju svoj identitet iz straha od odbijanja ili diskriminacije od strane osoblja ili drugih klijenata.¹

Opštinski pružaoci usluga i pružaoci usluga koje angažuje lokalna vlast moraju biti svjesni složenih biografija, strahova i potreba starijih LGBTIQ osoba. Oni moraju uključiti njihove živote i iskustva u ponuđene usluge, stvoriti gostoljubive, sigurne LGBTIQ afirmativne prostore i programe i biti osposobljeni za suočavanje s mogućim sukobima i diskriminacijom unutar njihovih struktura.

Mnogo je veza s političkim oblastima *Zdravlje, Invalidnost i inkluzija* i *Socijalni problemi i nepovoljan položaj*. Konsultacije o pitanjima i mjerama u ovim oblastima politika ili saradnja s odgovarajućim službama koje su za njih odgovorne donijeće veće rezultate za sve navedene oblasti.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 5.1. Podizanje svijesti i pružanje informacija o LGBTIQ osobama i njihovim specifičnim potrebama i problemima unutar opštinske službe odgovorne za starije građane i uvođenje pažnje i brige o starijim LGBTIQ građanima u us-postavljene strukture
- 5.2. Uključivanje života i iskustava LGBTIQ osoba u usluge koje se nude starijim osobama
- 5.3. Ponuda specifičnih događaja, kurseva itd. za starije LGBTIQ osobe u okviru usluga koje se nude za starije građane
- 5.4. Stvaranje inkluzivnog LGBTIQ stanovanja za starije osobe ili međugeneracijskog stanovanja
- 5.5. Podrška i finansiranje projekata stanovanja za starije LGBTIQ osobe ili međugeneracijskog stanovanja
- 5.6. Postavljanje standarda kvaliteta za LGBTIQ inkluzivnu njegu za starije osobe

¹ ILGA (2023) *Intersekcije. Analiza podataka FRA LGBTI II ankete. Starije osobe.* <https://www.ilga-europe.org/report/intersections-older-people-diving-into-the-fra-lgbti-ii-survey-data/> FREDERIKSEN-GOLDSSEN, K. I.; H.-J. KIM; C. A. EMLET; A. MURACO; E. A. EROSHEVA; , C. P. HOY-ELLIS; J. GOLDSSEN and H. PETRY (2011) *The Aging and Health Report. Disparities and Resilience among Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Older Adults.* Seattle: Institute for Multigenerational Health. https://www.lgbtagingcenter.org/resources/pdfs/LGBT%20Aging%20and%20Health%20Report_final.pdf ADDIS, S.; M. DAVIES; G. GREENE; S. MACBRIDE-STEWART and M. SHEPHERD (2009) *The Health, Social Care and Housing Needs of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Older People. A Review of the Literature.* Health Social Care Community. 17(6): 647-58. DOI: [10.1111/j.1365-2524.2009.00866.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2009.00866.x)

- 5.7. Training staff of municipal elderly care homes and services
- 5.8. Raising awareness and providing training for staff of elderly care providers commissioned by the municipality and private service providers
- 5.9. Awarding certificates or labels for care providers, who have undergone training and are LGBTIQ inclusive
- 5.10. Organizing or supporting conferences and advanced training for professionals in the field of elderly care and healthcare on issues relating to the care of LGBTIQ senior citizens
- 5.11. Initiating or supporting networks, round tables, task forces or focus groups with relevant local stakeholders about issues faced by LGBTIQ senior citizens
- 5.12. Including LGBTIQ senior citizens topics in issues discussed in municipal networks, round tables, task forces or focus groups dedicated to senior citizens
- 5.13. Devising measures to address loneliness of older LGBTIQ citizens
- 5.14. Devising measures to address LGBTIQ old-age poverty and homelessness
- 5.15. Supporting NGOs working with and for LGBTIQ senior citizens
- 5.16. Offering services and formats to empower and build resilience of LGBTIQ senior citizens
- 5.17. Supporting LGBTIQ senior citizens' groups and strengthening peer support
- 5.18. Integrating LGBTIQ senior citizens' groups in citywide senior citizens' advisory committees
- 5.19. Raising awareness about the barriers for and exclusion of LGBTIQ senior citizens inside LGBTIQ communities
- 5.20. Encouraging and supporting events and activities for senior citizens inside of established LGBTIQ centers and structures
- 5.21. Encouraging and supporting projects and events for the intergenerational exchange between younger and older LGBTIQ citizens
- 5.22. Raising public awareness about LGBTIQ senior citizens – including both positive representation and struggles faced by LGBTIQ seniors – through campaigns etc.
- 5.23. Providing formats for LGBTIQ senior citizens to share their knowledge, stories and experiences, e.g. through storytelling events, interactive art projects etc.

Primjeri dobre prakse

Uključivanje kvir perspektive u opštinske usluge za starije građane

Nirnberg je dodao odgovornost za starije kvir građane u redovni rad kancelarije za starije građane. U početku je postojala razmjena između kvir zajednice, opštinske LGBTIQ kancelarije, kancelarije za starije osobe i socijalnih organizacija kroz koju su se izražavale želje i potrebe. U drugom koraku, LGBTIQ kancelarija i Kancelarija za starije osobe razmatrale su šta bi se moglo implementirati. Kancelarija za starije osobe pruža brojne usluge za starije osobe, poput otvorenih sastanaka u raznim djelovima grada. Uz redovna popodneva za starije osobe, organizovano je i kvir sastajalište za starije osobe. „Bunte Runde“ (Šareni krug) održava se dva puta mjesečno. Osim toga, tu je i kvir diskoteka za starije osobe. Kancelarija za starije osobe takođe koordinira uslugom dobrovoljnih posjeta osobama bez rodbine ili prijatelja. Ova ponuda je dopunjena uslugom posjeta za starije kvir osobe.

Nirnberg

Povezana mjera: 5.3

Obuka za osoblje službi i ustanova za njegu starijih osoba

Starije LGBTIQ osobe koje se oslanjaju na usluge ili centre za brigu o starijim osobama redovno su izložene nenamjernoj ili namjernoj diskriminaciji od strane osoblja ili drugih štićenika ili osjećaju da su prisiljene da skrivaju svoj identitet kako bi izbjegle diskriminaciju. Pružaoci često nijesu spremni da se na odgovarajući način nose se s ovom situacijom. Zajedno s lokalnim pružaocima njege i LGBTIQ nevladinim organizacijama, grad Hanover je razvio modul obuke za podizanje svijesti među upravom i osobljem i učenje o tome kako da se adekvatno odnose prema starijim LGBTIQ osobama. Modul je korišćen za obuku osoblja u opštinskim centrima za njegu, a objavljen je za druge pružaoce usluga kako bi ga koristili u obuci sopstvenog osoblja.

Hanover

Povezana mjera: 5.7

Povezana mjera: 5.8

6. Invalidnost i inkluzija

Osobe s invaliditetom i hroničnim bolestima pripadaju najmarginalizovanijim djelovima društva. Njihovi problemi još uvijek se često tretiraju kao da su samo od sekundarne važnosti u okviru upravljanja raznolikošću. U očima drugih, invaliditet često postaje jedina oznaka identiteta osoba s invaliditetom i na njih se redovno gleda kao da nemaju seksualni ili čak rodni identitet. To, naravno, ne samo da je daleko od istine, već je i štetno za te osobe i njihovu sposobnost da žive ispunjen život. Ova percepcija nije drugačija unutar LGBTIQ zajednica i često se osobe s invaliditetom nenamjerno isključuju iz prostora, događaja, informacija i usluga za LGBTIQ osobe.¹

LGBTIQ osobe s invaliditetom ili hroničnim bolestima izložene su višestrukim oblicima diskriminacije koji često međusobno djeluju na način da pogoršavaju posljedice i jednog i drugog. Lokalne vlasti moraju obezbijediti da njihove usluge za osobe s invaliditetom priznaju potpuni identitet ljudi koji žive, rade ili primaju podršku unutar opštinskih ili privatnih angažovanih ustanova, uključujući njihov rodni i seksualni identitet. Istovremeno, oni moraju promovisati uključivanje osoba s invaliditetom u usluge za LGBTIQ građane i građanke i učiniti ih dostupnima LGBTIQ osobama s invaliditetom.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 6.1. Obezbjedivanje da su opštinske usluge, prostor, događaji i informacije za LGBTIQ građane bez prepreka i dostupni LGBTIQ osobama s invaliditetom
- 6.2. Postavljanje standarda kvaliteta i kontrolnih listi za usluge, prostore, događaje itd. kako bi bili inkluzivni za osobe s različitim invaliditetom, bolestima ili fizičkim, mentalnim i emocionalnim sposobnostima
- 6.3. Postavljanje standarda kvaliteta za LGBTIQ inkluzivnu njegu
- 6.4. Pružanje ili podrška LGBTIQ inkluzivnom stanovanju za građane s invaliditetom
- 6.5. Podizanje svijesti i pružanje obuke za osoblje pružalaca njege za osobe s invaliditetom
- 6.6. Podizanje svijesti i pružanje informacija menadžmentu i osoblju pružalaca usluga zapošljavanja osoba s invaliditetom
- 6.7. Dodjela sertifikata ili oznaka za pružaoce smještaja, njege i zapošljavanja za osobe s invaliditetom, koji su prošli obuku i inkluzivni su za LGBTIQ osobe
- 6.8. Podrška i finansiranje interseksionalnih pružalaca njege koji nude njegu za LGBTIQ osobe s invaliditetom
- 6.9. Organizovanje ili pružanje podrške konferencijama i usavršavanju za stručnjake koji rade s osobama s invaliditetom o interseksionalnosti i pitanjima koja se odnose na LGBTIQ građane s invaliditetom
- 6.10. Pokretanje ili pružanje podrške mrežama, okruglim stolovima, radnim grupama ili fokusnim grupama s relevantnim lokalnim akterima o problemima s kojima se suočavaju LGBTIQ građani s invaliditetom
- 6.11. Podrška nevladinim organizacijama koje rade sa i za LGBTIQ osobe s invaliditetom

¹ Evropska komisija (2020) *Unija ravnopravnosti: Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698>

- 6.12. Integracija organizacija koje predstavljaju LGBTIQ građane i građanke s invaliditetom u gradske savjetodavne odbore za osobe s invaliditetom
- 6.13. Uključivanje pitanja LGBTIQ osoba s invaliditetom u teme o kojima se raspravlja na opštinskim mrežama, okruglim stolovima, radnim grupama ili fokusnim grupama posvećenim starijim građanima
- 6.14. Podizanje svijesti javnosti o LGBTIQ osobama s invaliditetom, njihovim životima, iskustvima, različitim seksualnim i rodnim identitetima i seksualnosti kao i intersekcionalnoj diskriminaciji s kojom se suočavaju
- 6.15. Podizanje svijesti o preprekama i isključenosti LGBTIQ osoba s invaliditetom unutar LGBTIQ zajednica
- 6.16. Podsticanje i obezbjeđivanje sredstava za LGBTIQ centre da svoje ponuđene prostore i usluge učine inkluzivnim za LGBTIQ osobe s invaliditetom
- 6.17. Podsticanje i podržavanje događaja i aktivnosti za LGBTIQ osobe s invaliditetom unutar uspostavljenih LGBTIQ centara i struktura
- 6.18. Podsticanje i podržavanje projekata i događaja za razmjenu između LGBTIQ građana sa i bez invaliditeta
- 6.19. Podrška grupama LGBTIQ građana s invaliditetom
- 6.20. Nuđenje usluga i formata za osnaživanje LGBTIQ građana s invaliditetom
- 6.21. Obezbeđivanje pozitivnog predstavljanja LGBTIQ osoba s invaliditetom

Primjeri dobre prakse

Održavanje intersekcionalne konferencije o LGBTIQ osobama i invaliditetu u zgradi opštine

Društvo obično zamišlja LGBTIQ kao bijelce, zdrave i sposobne osobe iz srednje klase, ali kvir osobe takođe imaju različite fizičke sposobnosti, godine starosti, etničku ili socio-ekonomsku pozadinu. Iako svi ti aspekti doprinose razvoju ličnog identiteta i mogu uzrokovati probleme, često su zanemareni čak i od strane LGBTIQ zajednice. Antidiskriminaciona jedinica za LGBTIQ pitanja grada Beča (WAS – Wiener Antidiskriminierungsstelle für LGBTIQ) organizovala je 2017. godine svoju godišnju međunarodnu konferenciju u zgradi bečke opštine na temu „Intersekcionalnost: LGBTIQ i invaliditet“. Ova konferencija bila je usmjerena na LGBTIQ osobe koje žive s invaliditetom. Konferencija je uključivala učesnike i predavače s invaliditetom, bila je potpuno pristupačna, simultano prevedena na austrijski znakovni jezik i nudila komunikacionu podršku i grafički zapis za osobe s poteškoćama u učenju.

Beč

Povezana mjera: 6.9

7. Kulturna raznolikosti i migracije

Kulturna raznolikost urbanih društava obogaćuje njihovu zajednicu. Međutim, različite kulturne i vjerske ideje mogu izazvati i sukobe među građanima. LGBTIQ osobe koje su pripadnici etničkih manjina ili imaju imigrantsko porijeklo često se suočavaju s interseksionalnom diskriminacijom.¹ Budući da su odbačene u LGBTIQ zajednicama zbog rasističkih ili ksenofobnih stavova i u etničkim zajednicama zbog toga što su LGBTIQ osobe, moraju se nositi s isključenošću i izolacijom. Vjerovanja ekstremnih denominacija nekih religija poput hrišćanstva ili islama podvrgavaju ih progonu iz njihovih porodica i zajednica, beskućništvu, prisilnom braku, terapiji konverzije ili ubistvima iz časti.

Lokalne vlasti se moraju pozabaviti ovim problemima u svojim opštinama, podići svijest kako u različitim LGBTIQ tako i u kulturnim i vjerskim zajednicama kako bi stvorili društvo inkluzije i obezbijedili intervenciju i strukture podrške.

U više od 70 zemalja širom svijeta, LGBTIQ osobe su još uvijek proganjane, kažnjavane ili ubijane, što je mnoge prisililo na bijeg i traženje azila u zemljama koje ne kriminalizuju njihov seksualni ili rodni identitet. Diskriminacija, progon i nasilje koje su ti pojedinci doživjeli često ih ostavljaju vrlo traumatizovanim. Smještaj za tražioce azila, gdje LGBTIQ izbjeglice često žive s drugim homo- ili transfobičnim izbjeglicama, redovno ih izlaže još većem nasilju. Situacija je još teža za trans, interseksualne i nebinarne izbjeglice, smještene u grupne smještaje koji ne odgovaraju njihovom polu. Potreba za skrivanjem identiteta zbog straha za sopstvenu bezbjednost i proživljene traume često otežavaju LGBTIQ izbjeglicama otkrivanje identiteta i iskustava u procesu podnošenja zahtjeva za azil – iako su to vrlo relevantni faktori za dobijanje azila. Takođe, osoblje koje radi na njihovim prijavama moglo bi ih izložiti daljoj diskriminaciji ili odbiti njihovu prijavu zbog nedostatka informacija o stvarnosti i složenoj situaciji koju LGBTIQ osobe doživljavaju u svojim zemljama porijekla.

Lokalne vlasti moraju obezbijediti siguran smještaj za ove ranjive grupe, obučiti osoblje koje radi s izbjeglicama da budu pažljivi prema LGBTIQ osobama i ponuditi odgovarajuće psihološko i pravno savjetovanje. Lokalne LGBTIQ organizacije često su voljne da kreiraju strukture podrške za LGBTIQ izbjeglice. Opštine mogu ojačati ovaj građanski angažman i koristiti svoje resurse za LGBTIQ građane pružanjem podrške tim strukturama.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 7.1. Stvaranje vidljivosti i prihvatanja LGBTIQ osoba iz etničkih, kulturnih ili vjerskih manjina. npr. putem javnih kampanja
- 7.2. Organizovanje ili podržavanje kampanja ili projekata koji promovišu i slave kulturnu raznolikost LGBTIQ pojedinaca ili raznolikost seksualnih i rodničkih identiteta unutar različitih vjerskih, kulturnih ili etničkih zajednica ili sveukupnu raznolikost društva u opštini
- 7.3. Podrška LGBTIQ BIPOC grupama i projektima kao što su uzajamne grupe podrške, projekti osnaživanja itd.
- 7.4. Podrška grupa i projekata za LGBTIQ osobe s migrantskim porijeklom kao što su grupe za uzajamnu podršku, projekti osnaživanja itd.
- 7.5. Podizanje svijesti o ksenofobiji, rasizmu, diskriminaciji i isključenosti LGBTIQ osoba iz različitih etničkih, kulturnih ili vjerskih sredina unutar LGBTIQ zajednica

¹ Agencija Evropske unije za osnovna prava (2020) *Dugi put do LGBTI ravnopravnosti. EU-LGBTI II.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

- 7.6. Podsticanje i podrška priznatim LGBTIQ strukturama da budu inkluzivnije za LGBTIQ osobe različitog etničkog, kulturnog ili vjerskog porijekla
- 7.7. Podsticanje i podržavanje događaja i aktivnosti za BIPoC LGBTIQ osobe, LGBTIQ osobe s migrantskim porijeklom ili LGBTIQ izbjeglice unutar priznatih LGBTIQ centara i struktura
- 7.8. Podsticanje i podržavanje projekata i događaja koji promovišu razmjenu između LGBTIQ građana različitog etničkog, kulturnog ili vjerskog porijekla
- 7.9. Rad s različitim vjerskim grupama i institucijama ili migrantskim organizacijama na promovisanju prihvatanja LGBTIQ osoba u njihovim zajednicama
- 7.10. Podizanje svijesti i osmišljavanje mjera za obezbjeđivanje interseksionalnog pristupa u finansiranju opština i interseksionalne svijesti institucija i projekata koje finansira opština
- 7.11. Stvaranje standarda ili kontrolnih lista za grupe i institucije koje finansira opština kako bi se obezbijedila međusobna otvorenost i poštovanje, npr. vjerskih ili migrantskih organizacija prema LGBTIQ osobama ili LGBTIQ organizacija prema osobama različitog etničkog, kulturnog ili vjerskog porijekla
- 7.12. Pružanje bezbjednosnih struktura, poput savjetovanja, sigurnog smještaja itd. za LGBTIQ građane koji su ugroženi terapijom konverzije, prisilnim brakom, ubistvom iz časti, nasiljem ili protjerivanjem na osnovu vjerskih ili kulturnih uvjerenja
- 7.13. Razvoj i obezbjeđivanje bezbjednosne infrastrukture za LGBTIQ izbjeglice
- 7.14. Obuka opštinskog osoblja koje radi s izbjeglicama o specifičnim izazovima s kojima se susreću LGBTIQ izbjeglice u svojim matičnim zemljama i smještaju kako bi im se omogućilo da na odgovarajući način postupaju prema LGBTIQ izbjeglicama i daju im podršku ako je potrebno
- 7.15. Obuka osoblja za smještaj i skloništa za izbjeglice, uključujući osoblje obezbjeđenja za adekvatno postupanje s LGBTIQ izbjeglicama i pružanje podrške ako je potrebna
- 7.16. Podizanje svijesti, pružanje informacija i nuđenje obuke drugim akterima i pojedincima koji rade s izbjeglicama poput sudija, tumača, socijalnih i zdravstvenih radnika
- 7.17. Sprovođenje mjera za sprečavanje nasilja nad LGBTIQ izbjeglicama u smještaju i prihvatilištima
- 7.18. Pružanje bezbjednog smještaja za LGBTIQ izbjeglice
- 7.19. Razvijanje procesa koji omogućavaju LGBTIQ parovima da ostanu zajedno, čak i ako nemaju pravnu dokumentaciju o svom partnerstvu, kao i da LGBTIQ osobe dobiju smještaj koji odgovara njihovom rodnom identitetu, čak i ako nemaju pravnu dokumentaciju o datom rodnom identitetu
- 7.20. Pružanje struktura podrške kao i pravnog i praktičnog savjetovanja za LGBTIQ izbjeglice
- 7.21. Pružanje pristupa specifičnoj zdravstvenoj zaštiti kao što je hormonska terapija ili antiretrovirusna terapija za LGBTIQ izbjeglice
- 7.22. Pružanje psihološke podrške i savjetovanja za LGBTIQ izbjeglice
- 7.23. Podrška i finansiranje nevladinih organizacija koje rade sa LGBTIQ izbjeglicama i za njih
- 7.24. Podrška grupama i projektima za LGBTIQ izbjeglice kao što su grupe za uzajamnu podršku, projekti osnaživanja itd.

Primjeri dobre prakse

#RICHTIGHIER – Bilbord kampanja za povećanje prihvatanja LGBTI migranata

Grad Keln je sproveo kampanju javnih bilborda koji prikazuju tri različite LGBTI osobe iz Kelna s migrantskom pozadinom. Svaki bilbord obuhvata njihov portret, njihovo ime i slogan. Ovi bilbordi pokrivaju četiri aspekta: njihov seksualni identitet; njihovo mjesto rođenja izvan Njemačke (tj. Bejrut, Luanda, Lahore), ali kako se sada osjećaju kao kod kuće u Kelnu; tri stvari u kojima uživaju, a koje su tipične za njihovu domovinu (tj. humus, pundžabi ritmovi); i tri stvari tipične za Keln (tj. kelnski karneval, roštiljanje uz rijeku Rajnu). Takođe obuhvataju slogan „Moj grad“ na 15 različitih jezika i hešteg #richtighier („baš ovdje“). Cilj ove kampanje je da se poveća vidljivost i prihvatanje LGBTI migranata među stanovništvom Kelna, uključujući i ostale migrantske zajednice u gradu. Opština obezbjeđuje sredstva, preuzima konačnu odgovornost za sadržaj i organizuje postavljanje bilborda.

Keln

Povezana mjera: 7.1

Berlinski model za podršku LGBTIQ izbjeglicama

Berlin prepoznaje da LGBTIQ izbjeglice pripadaju posebno ranjivoj grupi i imaju posebnu potrebu za zaštitom. Stoga je Berlin razvio „Berlinski model za podršku LGBTIQ izbjeglicama“ kako bi ponudio sveobuhvatnu podršku LGBTIQ izbjeglicama. Ova infrastruktura podrške sastoji se između ostalog od namjenskog skloništa za LGBTIQ izbjeglice kao i od posebnih mjera koje sprovode partneri iz civilnog društva LGBTIQ zajednice, a finansira ih Berlin. To uključuje usluge savjetovanja, strukture osnaživanja, osnivanje grupa za samopomoć i obuke za menadžere i članove osoblja prihvatilišta za izbjeglice, kao i druge aktivnosti za promovisanje bezbjednosti i zaštite.

Berlin

Povezana mjera: 7.13

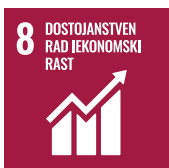
Pružanje bezbjednog smještaja za mlade LGBTIQ migrante

Grad Pariz finansirao je trogodišnji istraživački projekat udruženja BASILIADE za proučavanje potreba ranjive grupe mladih migranata LGBTIQ osoba. BASILIADE je identifikovao i usmjerio 43 mlade osobe da učestvuju u ovom programu. Učesnici su iskazali svoju primarnu potrebu za bezbjednim smještajem kako bi stali na svoje noge, a zatim se pobrinuli za svoje zdravlje, pronašli posao i sl. Na osnovu ovih rezultata BASILIADE je predložio model zajedničkih, jednopolnih stanova povezanih s mrežom socio-sanitarnih stručnjaka. Opština koristi svoje odnose sa stanodavcima kako bi BASILIADE-u pomogla u nalaženju ovog smještaja – do sada postoji 50 jedinica za mlade LGBTIQ migrante – i finansira BASILIADE za podršku tim mladim migrantima. To omogućava opštini da ponudi više jednakosti i zaštite za LGBTIQ osobe. Cilj je da se poveća broj smještaja za mlade LGBTIQ migrante na 100 mjesta do 2026. godine.

Paris

Povezana mjera: 7.18

8. Socijalni problemi i nepovoljan položaj

Zadužene za javnu dobrobit svojih građana, opštine obično nude mnoštvo usluga i struktura podrške za građane koji se suočavaju sa socijalnim problemima ili nepovoljnim položajem, kao što su socijalne usluge i socijalni rad. To obuhvata preventivno djelovanje, finansijsku podršku, savjetovanje, skloništa i smještaj za osobe u riziku ili koje se suočavaju sa siromaštvom ili dugom, nezaposlenošću, zavisnošću, porodičnim zlostavljanjem ili nasiljem, beskućništvom itd.

LGBTIQ osobe su nesrazmjerno pogođene takvim socijalnim poteškoćama. Prema najnovijem istraživanju Agencije za osnovna prava Evropske unije, 1 od 3 LGBTIQ osobe – i čak 1 od 2 među trans i interseksualnim ispitanicima – u EU ima poteškoća da spoji kraj s krajem.¹ 1 Faktori koji tome doprinose su višestruki a izazovi s kojima se suočavaju dok pokušavaju da ostvare pristup socijalnim uslugama visoki. Radnici socijalnih službi često nijesu spremni da se nose s LGBTIQ klijentima i malo znaju o njihovoj životnoj stvarnosti ili odrednicama specifičnim za LGBTIQ osobe koje doprinose socijalnim problemima. Opšte usluge i ustanove socijalne podrške često ne mogu pružiti podršku LGBTIQ osobama, dok one koje bi se posebno bavile rizičnim LGBTIQ grupama i situacijama jednostavno ne postoje.

Opštine koje nastoje da poboljšaju živote svih svojih građana sprovođenjem preventivnih mjera za rizične grupe i pružanjem podrške onima kojima je potrebna moraju razmotriti specifične uzroke koji LGBTIQ osobe čine ranjivijom grupom, identifikovati nedostatke za LGBTIQ osobe unutar svojih socijalnih usluga i omogućiti svojim strukturama i osoblju da pomognu LGBTIQ građanima.

Pitanja kojima opštine treba da se pozabave u ovoj oblasti politika u velikoj mjeri se preklapaju s drugim oblastima politika kao što su *Zdravlje* i *Zapošljavanje*, zbog njihove moguće uzajamne interakcije, kao i *Mladi* i *Starije* osobe, budući da su te grupe izložene većem riziku od beskućništva mladih i siromaštva u starijoj dobi.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 8.1. Obuka opštinskog osoblja i socijalnih radnika, kao i osoblja i socijalnih radnika institucija koje je opština angažovala o LGBTIQ osobama, povećanim rizičima LGBTIQ osoba da se suoče sa socijalnim problemima i izazovima s kojima se LGBTIQ osobe suočavaju pokušavajući da ostvare pristup strukturama podrške
- 8.2. Podizanje svijesti, pružanje informacija i nuđenje obuke za druge organizacije i institucije koje podržavaju pojedince koji se suočavaju sa socijalnim poteškoćama
- 8.3. Podizanje svijesti, pružanje informacija i obuka osoblja lokalnih linija za pomoć
- 8.4. Pružanje ili finansiranje posebnih linija za pomoć za LGBTIQ osobe
- 8.5. Podržavanje i finansiranje nevladinih organizacija koje rade za LGBTIQ osobe koje se suočavaju sa socijalnim problemima i nepovoljnim položajem
- 8.6. Pružanje obuke za osoblje posebnih savjetovališta ili centara, npr. za seksualne radnice, osobe koje doživljavaju porodično nasilje ili se bore sa zavisnošću da budu inkluzivni za LGBTIQ osobe
- 8.7. Pružanje ili podrška organizacijama koje pružaju nastavne planove i programe i obuku u stručnom osposobljavanju socijalnih radnika, psihologa itd.

¹ Agencija Evropske unije za osnovna prava (2020) *Dugi put do LGBTI ravnopravnosti. EU-LGBTI II.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

- 8.8. Razvoj i pružanje struktura podrške za LGBTIQ osobe u akutnim hitnim situacijama
- 8.9. Podizanje svijesti, pružanje informacija i nuđenje obuke menadžmentu i osoblju ženskih skloništa o ot-varanju njihovih usluga za trans žene, nebinarne osobe ili druge LGBTIQ osobe čije se rodno izražavanje može smatrati rodno neusklađenim
- 8.10. Pružanje bezbjednog smještaja za LGBTIQ osobe u akutnim hitnim situacijama u kojima ih priznate strukture ne mogu primiti, npr. nebinarne osobe koje ne mogu pristupiti skloništima za žene ili tamo gdje ne postoje strukture, npr. mladići koji ne mogu pristupiti skloništima za mlade niti skloništima za žene
- 8.11. Pružanje bezbjednog smještaja i hitnih skloništa za LGBTIQ beskućnike
- 8.12. Pružanje inkluzivnih struktura podrške za LGBTIQ osobe i savjetovanje za LGBTIQ osobe beskućnike
- 8.13. Podrška i finansiranje posebnih programa ili centara za podršku LGBTIQ osobama koje su beskućnici
- 8.14. Pružanje inkluzivnih struktura podrške za LGBTIQ osobe i savjetovanje za LGBTIQ osobe koje se suočavaju s finansijskim poteškoćama, siromaštvom ili dugom
- 8.15. Pružanje finansijske podrške LGBTIQ osobama koje se suočavaju s finansijskim poteškoćama i pokušavaju da pristupe uslugama podrške za LGBTIQ osobe, centrima za savjetovanje, grupama za uzajamnu podršku, LGBTIQ centrima, LGBTIQ centrima za mlade, ljekarskim pregledima, terapijskim sastancima itd., npr. pokrivanjem troškova javnog prevoza
- 8.16. Pružanje finansijske podrške za liječenje LGBTIQ osoba koje se suočavaju s finansijskim poteškoćama, npr. za hormonsku zamjensku terapiju, antiretrovirusnu terapiju
- 8.17. Omogućavanje besplatnog pristupa proizvodima za ličnu higijenu za sve u javnim toaletima ili za građane koji se suočavaju sa socijalnim poteškoćama, bez obzira na pretpostavljeni pol ili rod, odnosno u javnim toaletima za sve polove ili bez ispitivanja pola ili roda primaoca
- 8.18. Pružanje besplatnog pristupa sredstvima za seksualno zdravlje i prevenciju kao što su zaštitna sredstva, profilaksa prije izlaganja itd. za LGBTIQ osobe koje se suočavaju s finansijskim poteškoćama
- 8.19. Pružanje inkluzivnih LGBTIQ struktura podrške i savjetovanje za LGBTIQ osobe koje se bore sa zavis-nošću
- 8.20. Podizanje svijesti, pružanje informacija i nuđenje obuke centrima za pomoć zavisnicima, bolnicama itd. o adekvatnom tretmanu LGBTIQ osoba i specifičnim faktorima rizika za zavisnost povezanim s LGBTIQ o-sobama
- 8.21. Pružanje podrške ili podrška i finansiranje organizacija koje pružaju podršku LGBTIQ seksualnim radnicima koje nude seksualni rad pod prisilom
- 8.22. Rješavanje osnovnih uzroka društvenih poteškoća s kojima se LGBTIQ osobe susreću – npr. nezapos-lenost, siromaštvo (naročito siromaštvo u starijoj dobi), dug, beskućništvo (naročito beskućništvo mladih), zavisnost, prisilni seksualni rad, porodično nasilje – veće vjerovatnoće da će se susresti s njima kao i manje vjerovatnoće da će tražiti ili dobiti odgovarajuću pomoć
- 8.23. Kreiranje platformi poput mreža, okruglih stolova i „krugova kvaliteta“ za rješavanje ovih problema na lokalnom nivou
- 8.24. Stvaranje svijesti o ovim problemima kroz javne kampanje i sl.

Primjeri dobre prakse

Priprema struktura podrške za beskućnike za osobe s različitim rodnim identitetima

Nekoliko slučajeva postojećih struktura podrške koje nijesu bile spremne da pomognu trans osobama beskućnicima upozorilo je grad Hanover na potrebu za LGBTIQ inkluzivnim strukturama. Radna grupa utvrdila je potrebne mjere u dvije oblasti usluga socijalnog rada i smještaja. Socijalni radnici proći će obuku kako bi bili svjesni specifičnih izazova s kojima se susreću LGBTIQ osobe beskućnici i stekli vještine kako bi im bolje pomogli. Opština u okviru svoje strukture podrške nudi smještaj do godinu dana. Kako bi se to omogućilo trans i nebinarnim osobama, koje su često izložene sukobima ili nasilju u grupnom smještaju, ovoj specifičnoj grupi dodijeljen je jedan kontingent jednosobnih stanova. Kako bi se obezbijedila i bezbjednost trans i nebinarnih osoba u hitnim skloništim za grupe, koja su dostupna tokom noći ili vikenda dok građani ne uđu u odgovarajući sistem podrške, grad dodaje modularno rješenje s dograđenim prostorom.

Hanover

Povezana mjera: 8.1

Povezana mjera: 8.11

9. Zapošljavanje

LGBTIQ osobe se susrijeću s visokim nivoom diskriminacije i na tržištu rada i na radnom mjestu. Statistike pokazuju da demografski podaci za LGBTIQ osobe bilježe veći broj nezaposlenih u odnosu na cjelokupno stanovništvo. Značajan dio LGBTIQ radne snage još uvijek skriva svoj identitet na radnom mjestu – a time i važne djelove svog života koji se obično dijele u radnom okruženju – iz straha od diskriminacije ili odbacivanja.¹

Ovo naročito pogađa trans osobe. Vrijeme koje im je potrebno van posla za tranziciju stvara praznine u njihovim biografijama i stavlja ih u nepovoljan položaj. Poslodavci često ne zapošljavaju osobe koje smatraju rodno neusklađenima ili im raskidaju postojeće ugovore. Ako nijesu direktno neprijateljski raspoloženi, poslodavci često nijesu ustanju da se adekvatno nose s promjenljivim ili nebinarnim polom svojih zaposlenih, izlažući ih stigmatizaciji i diskriminaciji od strane njihovih menadžera, saradnika ili klijenata.

Kao poslodavci, lokalne uprave moraju aktivno djelovati protiv diskriminacije među svojim zaposlenima i uspostaviti korporativnu kulturu koju karakteriše poštovanje i uvažavanje različitosti. One mogu pozitivno uticati na druge poslodavce davanjem primjera ili obuhvatanjem standarda u svaki ugovor koji potpišu kao ugovorni organ. Postoji mnogo aktivnosti koje opštine mogu preduzeti – od podizanja svijesti o problemu pokretanjem javnih kampanja do podrške posebnim programima mentorstva – kako bi poboljšale situaciju u zapošljavanju LGBTIQ osoba unutar svoje jurisdikcije.

Oblast politika Zapošljavanje povezana je s oblašću politika Mladi i pitanjem obrazovnog okruženja prilagođenog LGBTIQ osobama, budući da mnogi LGBTIQ mladi suočeni s diskriminacijom ili neprijateljskim okruženjem u školi imaju loš uspjeh ili u potpunosti napuštaju školu i stoga ne prate potrebno obrazovanje kako bi obezbijedili pristojna radna mjesta. Zaposlenost i nezaposlenost takođe očigledno utiču i na njih utiču Socijalni problemi i nepovoljan položaj kao i Zdravlje.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

9.1. Rješavanje pitanja nezaposlenosti LGBTIQ osobai njenih osnovnih uzroka, diskriminacije LGBTIQ osoba na tržištu rada i na radnom mjestu

9.2. Kreiranje platformi poput mreža, okruglih stolova, „krugova kvaliteta“ s relevantnim akterima za rješavanje ovih prob-leva na lokalnom nivou

9.3. Stvaranje svijesti o ovim problemima kroz javne kampanje i sl.

9.4. Podizanje svijesti, pružanje informacija i ponuda obuke lokalnim agencijama za zapošljavanje

9.5. Postizanje LGBTIQ inkluzivnosti poslodavca i davanje primjera drugim lokalnim poslodavcima

9.6. Komuniciranje vrijednosti kompanije i korporativne kulture za lokalnu upravu koja izričito cijeni različitost svog osoblja uključujući LGBTIQ osoblje

¹ SCHRAEPEN, Tom. BRUEGEL (2022) *Do LGBTQIA+ People Face EU Labour Market Discrimination?* <https://www.bruegel.org/blog-post/do-lgbtqia-people-face-eu-labour-market-discrimination>
SEARS, Brad; C. MALLORY; A. R. FLORES and K. J. CONRON. UCLA (2021) *LGBT People's Experiences of Workplace Discrimination and Harassment*. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/publications/lgbt-workplace-discrimination/>
McKinsey (2020) *LGBTQ+ Voices. Learning from Lived Experiences*. <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/lgbtq-plus-voices-learning-from-lived-experiences#/>

- 9.7. Pridruživanje profesionalnim mrežama za LGBTIQ inkluzivne poslodavce i učenje od drugih poslodavaca
- 9.8. Potpisivanje obećanja ili izjava o misiji za LGBTIQ inkluzivne poslodavce
- 9.9. Predstavljanje LGBTIQ raznolikosti i inkluzije kao vrijednosti kompanije u komunikaciji kompanije, tj. korišćenje jezika koji obuhvata sve polove, LGBTIQ pojedince, odnose i porodice u usmenom, pisanom i slikovnom jeziku
- 9.10. Usvajanje kulture nulte tolerancije prema diskriminaciji osoblja na osnovu njihovog seksualnog ili rodnog identiteta ili izražavanja
- 9.11. Uključivanje diskriminacije LGBTIQ osoblja u propise uprave protiv diskriminacije i o usklađenosti
- 9.12. Pružanje struktura za jednostavno i anonimno prijavljivanje slučajeva diskriminacije LGBTIQ osoblja
- 9.13. Pružanje postupaka za istraživanje prijavljenih slučajeva i sprovođenje svih odgovarajućih sankcija ili radnji
- 9.14. Pružanje savjetovanja, podučavanja ili posredovanja za LGBTIQ zaposlene koji su pogođeni diskriminacijom
- 9.15. Pružanje potpune pravne pomoći LGBTIQ zaposlenima pogođenim diskriminacijom
- 9.16. Podizanje svijesti i obuka opštinskih menadžera, osoblja i pripravnika o vrijednostima kompanije, izazovima s kojima se susreću LGBTIQ zaposleni, mogućim oblicima diskriminacije na radnom mjestu i kako se adekvatno i s poštovanjem odnositi prema LGBTIQ zaposlenima
- 9.17. Pružanje smjernica i kontakt osobe unutar administracije za pomoć menadžerima i zaposlenima u rješavanju specifičnih potreba ili mogućih sukoba u vezi sa seksualnim ili rodnim identitetom ili izražavanjem zaposlenih
- 9.18. Utvrđivanje regulative i davanje smjernica za specifične situacije s kojima se LGBTIQ susrijeću na radnom mjestu, gdje regulativa još ne postoji prema zakonu, kao što su: roditeljsko odsustvo za LGBTIQ roditelje; odsustvo za operacije prilagođavanja pola za trans zaposlene; slobodan izbor rodne radne odjeće; promjena imena, načina obraćanja, e-mail adrese i sl. za zaposlene koji prijavu promjenu rodnog identiteta (smjernice za tranziciju)
- 9.19. Uspostavljanje korporativne kulture koja prihvata LGBTIQ raznolikost, npr. uspostavljanjem LGBTIQ mreže zaposlenih ili učestvovanjem u lokalnoj Povorci ponosa kao kompanija i pozivanjem svih zaposlenih da se pridruže
- 9.20. Obuka službe za ljudske resurse o diskriminaciji LGBTIQ osoba u procesima zapošljavanja
- 9.21. Oglašavanje slobodnih radnih mjesta na platformama i učestvovanje na sajmovima zapošljavanja usmjerenim na LGBTIQ osobe
- 9.22. Kreiranje posebnih programa zapošljavanja ili pripravničkog staža za grupe koje su posebno pogođene nezaposlenošću kao što su trans i nebinarne osobe
- 9.23. Učestvovanje u revizijama za LGBTIQ inkluzivne poslodavce
- 9.24. Prijave za nagrade za LGBTIQ inkluzivne poslodavce
- 9.25. Uspostavljanje standarda ili klauzula protiv diskriminacije za LGBTIQ inkluzivne poslodavce i njihovo uključivanje u sve ugovore s partnerima i pružaocima usluga za opštinu

9.26. Podizanje svijesti, pružanje informacija i nuđenje obuke lokalnim poslodavcima o izazovima s kojima se susreću LGBTIQ zaposleni, diskriminaciji LGBTIQ osoba u procesima zapošljavanja i na radnom mjestu kao i mogućim preventivnim mjerama i kako se na adekvatan način i s poštovanjem odnositi prema LGBTIQ zaposlenima

9.27. Podsticanje lokalnih poslodavaca da postanu LGBTIQ inkluzivni poslodavci

9.28. Rad sa sindikatima na podsticanju poslodavaca da postanu LGBTIQ inkluzivni poslodavci

9.29. Davanje podsticaja kompanijama koje žele da postanu LGBTIQ poslodavci i zaposle LGBTIQ osobe

9.30. Dodjela sertifikata ili oznaka za LGBTIQ inkluzivne poslodavce

9.31. Stvaranje ili podržavanje mreža koje podstiču razmjenu i obrazovanje za LGBTIQ inkluzivne poslodavce, agencije za zapošljavanje i druge aktere

9.32. Organizovanje ili podržavanje događaja ili konferencija o LGBTIQ inkluzivnim radnim mjestima i politikama zapošljavanja za lokalne poslodavce

9.33. Podizanje svijesti o grupama među LGBTIQ osobama koje su posebno pogođene nezaposlenošću i diskriminacijom na radnom mjestu, kao što su trans i nebinarne osobe i normalizacija trans i nebinarnih osoba na radnom mjestu, npr. kroz kampanje podizanja javne svijesti, putujuće izložbe

9.34. Kreiranje posebnih gradskih programa zapošljavanja ili pripravničkog staža za grupe koje su posebno pogođene nezaposlenošću kao što su trans i nebinarne osobe i podrška kompanijama koje zapošljavaju trans ili nebinarne osobe, npr. finansiranjem jedne godišnje plate

9.35. Sprovođenje i objavljivanje periodičnih pregleda praćenja LGBTIQ inkluzivnosti lokalnih poslodavaca

Primjeri dobre prakse

Mjere za podršku trans zaposlenima

Kao jednu od mjera iz svog LGBTIQ akcionog plana, grad Pariz ima za cilj da olakša životne uslove trans osoba. Na osnovu ankete koju je sprovedla nevladina organizacija Acceptess-T o „Prijemu trans osoba u javnim službama u Parizu” i internim obukama, grad je razvio nekoliko mjera za adekvatno postupanje s trans osobama kao poslodavac. Od 2022. godine, služba za ljudske resurse priznaje ispravno ime i način obraćanja za trans zaposlene čim to zatraže, bez čekanja novog izvoda iz matične knjige civilnog statusa. Specijalizovani letak pomaže administrativnim menadžerima da podrže svoje zaposlene tokom njihove tranzicije. Dostupne su i radionice podizanja svijesti za timove s trans saradnicima. Opština je takođe finansirala razvoj seminara za e-učenje za podizanje svijesti o trans osobama. Pokrenuta na Dan vidljivosti trans osoba 2023. godine, obuka je dostupna svima besplatno.

Pariz

Povezana mjera: 9.18

Dodavanje klauzule o nediskriminaciji u ugovore o saradnji

Grad Briž vidi razlike među ljudima kao snagu i bogatstvo društva. Iako su diskriminacija, uznemiravanje, poruke mržnje i zločini iz mržnje kažnjivi zakonom, opština priznaje da se to, nažalost, još uvijek događa, čak i u Brižu. Opština želi da iskoristi svoj uticaj za rješavanje ovih problema u širem društvu i pomogne u uspostavljanju radnih mjesta bez diskriminacije u cijelom gradu. Stoga je u sve ugovore, propise i sporazume koje gradska uprava sklapa s udruženjima, organizacijama, projektima i sl. dodala klauzulu o nediskriminaciji. To je obavezna dopuna koju je odobrio gradski odbor. Od svih organizacija, udruženja i pružalaca usluga koje subvencionira opština traži se da šire svijest o klauzuli o nediskriminaciji unutar svojih organizacija i da je poštuju. Nepoštovanje dovodi do prekida saradnje. Ovu mjeru je pratila kampanja o datoj temi, uključujući plakate i materijale na društvenim mrežama.

Briž

Povezana mjera: 9.25

SERTIFIKAT „LGBT-FRIENDLY“ – Obuka i sertifikovanje za poslodavce i kompanije

U pokušaju podizanja svijesti javnosti o LGBTIQ pravima, grad Ljubljana je uspostavio sertifikat „LGBT-friendly“ (Certifikat LGBT prijazno). Cilj je da se stvori klima koja je povoljna za sve unutar radnog okruženja, uključujući kupce. Na osnovu istraživanja o potrebama LGBTIQ zaposlenih i LGBTIQ korisnika, koje je sprovedla lokalna nevladina organizacija, razvijen je edukativni modul za organizacije i kompanije. Menadžment organizacija i kompanija pohađaju 4-satni seminar koji sprovode različite nevladine organizacije i obavezuju se da podijele to znanje među svojim saradnicima. Na godišnjem prijemu gradonačelnik grada Ljubljane organizacijama koje su uspješno završile edukativni modul dodjeljuje sertifikat LGBT-friendly u obliku povelje. Novi nosioci sertifikata takođe dobijaju LGBT-friendly naljepnice i postere.

Ljubljana

Povezana mjera: 9.30

10. Bezbjednost

LGBTIQ građani su izloženi visokom riziku od uznemiravanja i nasilja zbog njihovog seksualnog i rodnog identiteta ili izražavanja. U svojoj najnovijoj LGBTIQ anketi, Agencija Evropske unije za osnovna prava otkrila je da većina od 58 % ispitanika kaže da su doživjeli uznemiravanje, uvredljive ili prijeteće situacije – uključujući incidente seksualne prirode – na poslu, na ulici, u javnom prevozu, u radnjama, na internetu itd. Iako mnoge LGBTIQ osobe još uvijek postaju žrtve zločina iz mržnje, samo nekoliko njih te slučajeve prijavljuje policiji: samo 10% prijavilo je uznemiravanje, a samo 14% prijavilo je slučajeve fizičkih ili seksualnih napada.¹ Mnoge LGBTIQ osobe – naročito one koje pripadaju ranjivijim grupama unutar LGBTIQ zajednice kao što su LGBTIQ osobe iz etničkih manjina, s neodređenim boravišnim statusom, seksualne radnice itd. – strahuju da se njihovi slučajevi neće ozbiljno shvatiti ili da će biti izloženi većoj diskriminaciji ili čak uznemiravanju od strane policije. LGBTIQ osobe se susrijeću i s drugim nesigurnim situacijama i činovima nasilja kao što je porodično nasilje, ali mnoge strukture podrške i savjetodavne službe ne prepoznaju njihova iskustva.

Evropska komisija je utvrdila ovu oblast politike kao jednu od glavnih oblasti kojima Evropska unija i njene države članice treba da se pozabave kako bi unaprijedile ravnopravnost LGBTIQ osoba.² Ali postoje mnoge mjere koje se mogu preduzeti i na lokalnom nivou. Lokalne vlasti i policija moraju stvoriti kulturu nulte tolerancije prema zločinima iz mržnje bilo koje vrste. Moraju prepoznati zločine iz mržnje na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i polnih karakteristika (SOGIESC), osposobiti policiju za primjereno postupanje prema LGBTIQ građanima, pružiti strukture za prijavu zločina iz mržnje kojima LGBTIQ žrtve mogu pristupiti bez straha i obezbijediti prikupljanje i obradu podataka. Opštine takođe treba da ponude strukture podrške i savjetovanja senzitivne na LGBTIQ žrtve zločina iz mržnje ili porodičnog nasilja.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

10.1. Kreiranje platformi poput mreža, okruglih stolova, fokusnih grupa ili radnih grupa s policijom i drugim relevantnim lokalnim akterima za rješavanje pitanja nasilja i zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba

10.2. Prepoznavanje i službena registracija zločina iz mržnje na osnovu seksualnog ili rodnog identiteta ili izražavanja kao zločina iz mržnje

10.3. Pružanje struktura za jednostavno prijavljivanje incidenata zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba

10.4. Procesuiranje prijavljenih slučajeva zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba

10.5. Dokumentovanje i praćenje incidenata zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba

10.6. Objavljivanje periodičnih monitoring izvještaja o nasilju i zločinima iz mržnje nad LGBTIQ osobama

10.7. Uključivanje pitanja i brojki o nasilju i zločinima iz mržnje nad LGBTIQ osobama u periodična istraživanja opštine o bezbjednosti

10.8. Sprovođenje ili podrška i finansiranje istraživanja lokalnih iskustava nasilja nad LGBTIQ osobama

¹ Agencija Evropske unije za osnovna prava (2020) *Dugi put do LGBTI ravnopravnosti. EU-LGBTI II.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

² Evropska komisija (2020) *Unija ravnopravnosti: Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020-2025.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698>
Evropska komisija (2017) *Lista aktivnosti za unapređenje LGBTI ravnopravnosti.* https://commission.europa.eu/system/files/2017-06/lgbti-actionlist-dg-just_en.pdf

- 10.9. Analiza prikupljenih podataka kako bi se identifikovale visokorizične lokacije, situacije, grupe itd. i razvile ciljane mjere
- 10.10. Imenovanje policijskog službenika za vezu za LGBTIQ pitanja ili kontakt osobe unutar policije za LGBTIQ građane
- 10.11. Podizanje svijesti, pružanje informacija i obuka policijskog osoblja o LGBTIQ osobama i zločinima iz mržnje protiv njih kako bi se policiji omogućilo da s poštovanjem postupi prema LGBTIQ osobama, prepozna zločine iz mržnje i pruži im podršku
- 10.12. Uključivanje podizanja svijesti i obuke o LGBTIQ osobama i zločinima iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u nastavne planove i programe policijskih akademija
- 10.13. Stvaranje ili podrška bezbjednosnih saveza ili mreža unutar policije za rad protiv zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba
- 10.14. Stvaranje i podrška mrežama za policijsko osoblje za LGBTIQ pitanja
- 10.15. Imenovanje kontakt osobe za LGBTIQ pitanja u državnom tužilaštvu
- 10.16. Razvijanje i sprovođenje mjera za izgradnju povjerenja kako bi se izgradilo povjerenje LGBTIQ osoba, a naročito posebno ranjivih LGBTIQ osoba poput seksualnih radnica, LGBTIQ obojenih osoba, LGBTIQ osoba bez pravnih dokumenata da mogu potražiti pomoć ili prijaviti policiji
- 10.17. Podizanje svijesti o zločinima iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u široj javnosti, npr. putem javnih kampanja
- 10.18. Podsticanje intervencije posmatrača i pružanje obuke za intervenciju posmatrača
- 10.19. Razvoj ili održavanje i finansiranje projekata protiv nasilja
- 10.20. Kreiranje ili održavanje projekata koji okupljaju relevantne aktere poput policije, privatnih agencija za obezbjeđenje, javnog prevoza, barova, klubova itd. kako bi se razvile mjere za bezbjedan noćni život
- 10.21. Pružanje bezbjednosnih ostrva u javnim prostorima, gdje LGBTIQ građani mogu otići, ostati neko vri-jeme ili zatražiti pomoć ako se osjećaju nesigurno
- 10.22. Saradnja s policijom kako bi se obezbijedila bezbjednost LGBTIQ događaja kao što su lokalne parade ponosa ili festivali
- 10.23. Kreiranje ili održavanje kampanja i pružanje informacija za LGBTIQ osobe o zločinima iz mržnje, njihovim pravima, gdje mogu prijaviti incidente ili dobiti pomoć, npr. putem postera, oglasa u javnom prevozu, letaka, brošura
- 10.24. Obezbeđivanje telefonske linije za LGBTIQ osobe koje su doživjele ili žele da prijave slučajeve nasilja, zlostavljanja ili zločina iz mržnje
- 10.25. Pružanje ili podrška i finansiranje organizacija koje pružaju strukturu podrške i savjetovanje za LGBTIQ osobe koje su doživjele nasilje ili zločine mržnje
- 10.26. Podrška grupama za uzajamnu podršku ili nevladinim organizacijama koje nude uzajamnu podršku
- 10.27. Nuđenje kurseva osnaživanja i samoodbrane za LGBTIQ osobe
- 10.28. Zauzimanje eksplicitnog stava protiv krajnje desničarskih i drugih radikalnih anti-LGBTIQ grupa ili pokre-ta
- 10.29. Posmatranje i podrška organizacijama koje prate aktivnosti krajnje desničarskih ili drugih radikalnih gru-pa ili anti-LGBTIQ pokreta

Primjeri dobre prakse

NATUURLIJK SAMEN – Roterdamski savez za bezbjednost za LGBTIQ osobe

Grad Rotterdam je aktivan partner u Roterdamskom savezu za bezbjednost „Natuurlijk Samen“. Savez se zalaže za bezbjednost LGBTIQ osoba, s ciljem obezbjeđivanja sigurnog životnog okruženja bilo da su u javnosti, u noćnom izlasku ili koriste javni prevoz. Savez za bezbjednost je partnerstvo između policije, njene policijske mreže „Pink in Blue“, lokalne kancelarije za antidiskriminaciju RADAR, LGBTIQ organizacija i drugih nevladinih organizacija. Fokusiran je na tri glavne oblasti: povećanje osjećaja bezbjednosti za LGBTIQ osobe i podsticanje prijavljivanja slučajeva diskriminacije; dijeljenje znanja i stvaranje uvida o bezbjednosnoj situaciji kao i isticanje nesigurnih situacija; i savjetovanje i stavljanje rješenja na dnevni red. Partneri se sastaju nekoliko puta godišnje kako bi razgovarali o aktuelnim događajima, trendovima i dešavanjima. Zajedno odlučuju o prioritetima na kojima će raditi unutar svojih mreža ili formiraju saradnju kako bi postigli postavljene ciljeve.

Rotterdam

Povezana mjera: 10.1

Pružanje infrastrukture za podršku žrtvama homo- i transfobije

Kako bi pomogao i podržao LGBTIQ osobe koje se suočavaju s homofobičnim i transfobičnim nasiljem i diskriminacijom, Berlin je pokrenuo različite akcije koje su međusobno povezane. Primjer za to je uspostavljanje specijalizovane savjetodavne infrastrukture u civilnom društvu gdje se može prijaviti homofobno ili transfobno motivisano krivično djelo ili diskriminatorско djelo, a žrtvama se nudi savjet, pratnja i podrška. Pored toga, posebne kontakt osobe za LGBTIQ pitanja u berlinskoj policijskoj upravi i u državnom tužilaštvu nude podršku i pomoć kada je u pitanju službena prijava. Posebna pažnja posvećena je mjerama izgradnje povjerenja koje sprovode Uprava policije i Državno tužilaštvo, kao što su učestvovanje u događajima u zajednici i posjećivanje savjetovaništa, kao i povećanje spremnosti žrtava i svjedoka da prijave homo- i transfobične slučajeve, čime se smanjuje veliki broj neprijavljenih slučajeva.

Berlin

Povezana mjera: 10.3

Povezana mjera: 10.10

Povezana mjera: 10.15

Povezana mjera: 10.25

Rješavanje nedovoljnog prijavljivanja LGBTIQ zločina iz mržnje kroz alternativno prijavljivanje u zajednici

Na osnovu nekoliko pritužbi na loša iskustva s policijom od strane žrtava LGBTIQ zločina iz mržnje, Regija glavnog grada Brisela pokrenula je istraživanje s ciljem razumijevanja motiva koji stoje iza neprijavlivanja zločina iz mržnje. Postalo je jasno da osim radnji koje treba preduzeti s policijom kako bi se smanjio prag za prijavu, kao što su redovni sastanci i obuka za podizanje svijesti za policiju, najranjivije LGBTIQ osobe poput seksualnih radnica i osoba bez papira, ipak se vjerovatno nikada neće obratiti policiji. Tako je Brisel zajedno s nevladinom organizacijom RainbowHouse sproveo projekat alternativnog prijavljivanja u zajednici. Žrtve LGBTIQ zločina iz mržnje mogu otići u RainbowHouse kako bi ispričale svoju priču u sigurnom okruženju nekome iz svoje zajednice i dobile dodatnu pomoć, poput pomoći pri odlasku u policiju i službe za pomoć. Regija glavnog grada Brisela obezbjeđuje analizu prijavljenih slučajeva i finansira cijeli projekat.

Brisel

Povezana mjera: 10.3

Objavljivanje podataka i analiza o zločinima iz mržnje protiv LGBTIQ osoba

Regija glavnog grada Brisela objavljuje izvještaje namijenjene administrativnim organima i široj javnosti, gdje se podaci o zločinima iz mržnje protiv LGBTIQ osoba prikupljeni putem briselskog projekta prijavljivanja u zajednici stavljaju u perspektivu s drugim izvorima podataka, kao što su ankete, policijske statistike, tijela za ravnopravnost itd. i naučna literatura. Preporuke sadržane u ovim publikacijama imaju za cilj da se smanji nedovoljno prijavljivanje zločina iz mržnje, poboljša prikupljanje podataka i da na kraju doprinesu odgovarajućoj zaštiti za žrtve. Prva analiza objavljena je 2022. godine.

Brisel

Povezana mjera: 10.6

Službenici za vezu u policiji za LGBTIQ pitanja – službenici za podršku unutar policije

Hamburg je trajno imenovao dva policijska službenika za vezu za LGBTIQ pitanja, koji služe kao službenici za podršku za LGBTIQ pitanja unutar policije. Između ostalog, redovno održavaju obuku o rodnoj i polnoj različitosti u policijskim stanicama i posebnim odjeljenjima. Time se obezbjeđuje da su te teme sada sastavni dio obuke i daljeg obrazovanja policije u Hamburgu. Policijski službenici za LGBTIQ pitanja takođe savjetuju LGBTIQ institucije, pomažu onima koji su pogođeni zločinom iz mržnje i, ako je potrebno, postupaju po krivičnim prijavama.

Hamburg

Povezana mjera: 10.10

11. Infrastruktura i javni prostor

Pružanje potrebne infrastrukture, skupa objekata i sistema koji služe njihovom gradu i omogućavaju funkcionisanje urbanih društava, jedna je od centralnih dužnosti lokalne samouprave. Ovo obuhvata ne samo „čvrstu“ infrastrukturu prevoza, komunikacija, energije, vode i upravljanja otpadom, već i pružanje objekata za „meku“ infrastrukturu, kao što su javni prostori i zgrade, kojima se omogućavaju, održavaju ili poboljšavaju društveni životni uslovi. To obuhvata izgradnju i održavanje objekata koji podržavaju društvenu infrastrukturu, poput škola, parkova i igrališta, sportskih terena, bolnica i objekata za javnu bezbjednost.

Mnoge LGBTIQ osobe ne osjećaju da mogu pristupiti javnoj infrastrukturi jednako slobodno i bezbjedno kao drugi. Više od 1 od 3 LGBTIQ ispitanika u Evropskoj uniji izjavilo je da se osjeća diskriminirano kada izlazi u javnost radi slobodnih aktivnosti.¹ S obzirom na mandat lokalnih vlasti da obezbijede osnovnu i socijalnu infrastrukturu za sve svoje građane, opštine moraju obezbijediti da je svaki aspekt ove infrastrukture jednako i bezbjedno dostupan LGBTIQ osobama među njima.

S obzirom na to da ova oblast politika opisuje opštinsko pružanje najosnovnije infrastrukture za sve njihove druge usluge, ova oblast politika se prirodno preklapa sa svim ostalim oblastima politika, a najviše Sportom i rekreacijom, Kulturom i istorijom i Bezbjednošću. Ali takođe pruža objekte potrebne za javne usluge za Porodicu, Mlade i Starije osobe ili u oblastima Zdravlja, Invalidnosti i inkluzije, Kulturne raznolikosti i migracija, kao i Socijalnih problema i nepovoljnog položaja i Zapošljavanja. Stoga, proučavanje tih oblasti politike može dati bolji uvid u pružanje inkluzivne LGBTIQ infrastrukture.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 11.1. Obezbjedivanje pristupačnosti i prikladnosti javnih zgrada i građevinske infrastrukture koju obezbjeđuje opština, kao što su zgrada opštine, knjižare, muzeji, sportski objekti, parkovi i igrališta itd. za LGBTIQ građane, npr. ja-vnim isticanjem deklaracija, naljepnica ili simbola o raznolikosti i nediskriminaciji
- 11.2. Obezbjedivanje javnih toaleta, svlačionica i tuševa za sve polove
- 11.3. Obezbjedivanje da javni prevoz bude bezbjedno dostupan LGBTIQ građanima
- 11.4. Implementacija pristupačnih alternativnih načina prevoza kako bi se osigurao bezbjedan javni prevoz za LGBTIQ građane kada i gdje bezbjedan javni prevoz ne postoji, npr. noću ili u udaljenijim ili opasnijim djelovima grada po-put posebnih LGBTIQ noćnih taksija i propusnica
- 11.5. Podizanje svijesti ili osposobljavanje opštinskog osoblja ili osoblja angažovanog od strane opštine koje radi u ja-vnoj infrastrukturi kao što je rad u javnom prevozu, javnim zgradama, osoblju obezbjeđenja itd. za odgovarajuću interakciju s LGBTIQ građanima i podršku ako im je potrebna
- 11.6. Podizanje svijesti i nuđenje obuke o LGBTIQ osobama i različitim rodnim identitetima i izražavanjima kako bi se privatnim pružaocima usluga infrastrukture kao što su vozači taksija pomoglo da adekvatno komuniciraju s LGBTIQ građanima i podrže ih ako je potrebno

¹ Agencija Evropske unije za osnovna prava (2020) *Dugi put do LGBTI ravnopravnosti. EU-LGBTI II.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra_2020-lgbti-equality-1_en.pdf

- 11.7. Osposobljavanje uprave i osoblja u zatvorima, ustanovama za mlade prestupnike itd. kako bi na odgovarajući način postupali prema različitim seksualnim i rodnim identitetima zatvorenika i posjetilaca i bili sposobni da se nose s mogućim konfliktnim situacijama
- 11.8. Pružanje ili podrška LGBTIQ zajednicama u pronalaženju odgovarajućeg smještaja za LGBTIQ centre, LGBTIQ centre za mlade, LGBTIQ savjetovališta itd.
- 11.9. Implementacija alata za prijavljivanje opštini infrastrukture koja nije inkluzivna za LGBTIQ osobe
- 11.10. Podržavanje javnih LGBTIQ događaja, demonstracija ili komemoracija kao što je lokalna parada pono-sa obezbjeđivanjem javnih prostora, privremenim zatvaranjem puteva, preusmjeravanjem saobraćaja, in-formisanjem javnosti, pružanjem potrebnih bezbjednosnih mjera itd.
- 11.11. Stvaranje vidljivosti za LGBTIQ građane i određene djelove LGBTIQ zajednice u posebnim prilikama kao što su tokom lokalne Parade ponosa, Mjeseca ponosa, Međunarodnog dana borbe protiv homo-fobije, bifobije, interfobije i transfobije, Međunarodnog dana autovanja, Lezbijskog dana vidljivosti, Transrodnog dana vidljivosti, Sedmice svijesti o transrodnosti, Dana svijesti o interseksualnosti itd., npr. isticanjem zastava ispred zgrade opštine ili drugih javnih zgrada ili osvjetljavanjem javnih zgrada ili zna-mentosti u duginim bojama i sl.
- 11.12. Obilježavanje LGBTIQ dana sjećanja kao što su Međunarodni dan sjećanja na transrodne osobe, Dan sjećanja na interseksualne osobe na javnim mjestima i podizanjem odgovarajućih zastava s bojama ža-losti ili njihovim isticanjem na pola koplja
- 11.13. Stvaranje trajne vidljivosti LGBTIQ građana/ki u javnom prostoru, npr. kroz dugine prelaze, dugine klu-pe, gej ili lezbijske pješačke semafore, murale, instalacije javne LGBTIQ umjetnosti
- 11.14. Obezbeđivanje vidljivosti lokalne LGBTIQ istorije na javnim mjestima, npr. kroz spomen obilježja ili in-formativne ploče
- 11.15. Uvažavanje istorijskih LGBTIQ ličnosti iz opštine njihovim uključivanjem u imenovanje ulica, trgova, ško-la i sl.
- 11.16. Diverzifikacija urbanog planiranja uzimanjem u obzir različitih identiteta, životnih situacija, modela rada, ponašanja u slobodno vrijeme, potreba itd.

Primjeri dobre prakse

Obezbeđivanje javnih toaleta dostupnih svim polovima

Grad Hajdelberg razvio je održivi koncept za obezbeđivanje javnih toaleta za sve polove. Koncept je odobrio gradski odbor u februaru 2022. godine i obuhvata smjernice o tome kako kao opština realno implementirati rodno neutralne toalete. S ovim pristupom, grad Hajdelberg je jedan od prvih njemačkih gradova koji je čvrsto integrisao ovu temu u planiranje novih građevinskih mjera. Od sada će Hajdelbergova služba za izgradnju i gradska koordinaciona kancelarija za LGBTIQ+ pitanja zajednički odlučivati o potrebi i mogućnostima postavljanja rodno neutralnih toaleta u novim opštinskim zgradama i obnovljenim objektima.

Hajdelberg

Povezana mjera: 11.2

Podizanje svijesti i vidljivost LGBTIQ pitanja u javnom domenu

Gradski odbor Korke radio je s mnogim akterima kako bi obezbijedio da gradski pejzaž uključuje zastupljenost LGBTIQ zajednica u javnom prostoru. Grad Kork redovno podiže zastave Prajda u značajnim prilikama – npr. IDAHOBIT, Kork Prajd, Svjetski dan borbe protiv AIDS-a. Ove se ceremonije koriste za povećanje vidljivosti u lokalnim novinskim kućama i društvenim medijima. Podizanje zastave važan je i simboličan gest solidarnosti grada prema LGBTIQ građanima. Međutim, zastave se opet spuštaju nakon kratkog perioda. Stoga je grad naručio i podržao stalne postavke koje LGBTIQ zajednici pokazuju da su viđene i cijenjene u gradu. Na Međunarodni dan protiv homofobije, bifobije i transfobije (IDAHOBIT) 2022. godine, gradski odbor Korke postavio je staklenu balustradu duginih boja ispred glavnog ulaza u gradske kancelarije. Ovo djeluje kao snažan i vidljiv signal da je grad gostoljubiv i inkluzivan za sve. Uz to, postavljena su dva pješačka prelaza duginih boja u centru grad.

Kork

Povezana mjera: 11.11

Povezana mjera: 11.13

12. Sport i rekreacija

Obezbjedivanje infrastrukture, sredstava i pristupa sportskim objektima i rekreativnim aktivnostima usluga je za koju su zadužene lokalne vlasti kako bi poboljšale kvalitet života svojih građana i stvorile zajednice pogodne za život. Opštine obično nude različite usluge svojim zajednicama. One obuhvataju od upravljanja javnim bazenima, dvoranama za vježbanje, sportskim terenima, parkovima, knjižarama, obrazovnim i kulturnim centrima do subvencionisanja privatnih objekata, pružalaca usluga ili sportskih klubova. Takođe nude kurseve i prostore za praktikovanje rekreativnih aktivnosti. Ovi vidovi podrške ne samo da povećavaju životne uslove gradova, već podstiču i obrazovanje i cjeloživotno učenje, stvaraju osjećaj zajednice i pozitivno utiču na dobrobit i zdravlje stanovnika.

Nažalost, LGBTIQ osobe su često isključene iz rekreativnih aktivnosti. To može biti zato što nisu zastupljene ili priznate kao ciljna grupa, ili zato što su suočeni s neprijateljstvom, verbalnim ili fizičkim nasiljem ili im možda strukturalna diskriminacija onemogućava da uživaju u istim uslugama.¹ Opštine moraju procijeniti svoje rekreativne mogućnosti i preduzeti mjere kako bi obezbijedile da svi njihovi građani mogu pristupiti uslugama koje se pružaju i imati koristi od njih.

Ova oblast politika se prirodno preklapa s oblastima politika *Kultura i istorija*, kao i *Infrastruktura i javni prostor*. Rekreativne aktivnosti obuhvataju učestvovanje u kulturnim događajima i kursovima o kulturi i istoriji, uz korišćenje javnih parkova i trgova, sportova i igrališta, komercijalnih i gastronomskih prostora, kao i kulturnih centara. Konsultacije s tim oblastima politika pružiće više uvida u probleme i moguće mjere u oblasti politika *Sporta i rekreacije*.

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 12.1. Obezbjedivanje dostupnosti postojećih javnih sportskih objekata i usluge za LGBTIQ osobe kroz obuku osoblja
- 12.2. Proširenje javnih sportskih usluga kako bi se zadovoljile specifične LGBTIQ potrebe
- 12.3. Podizanje svijesti o LGBTIQ osobama i diskriminaciji LGBTIQ osoba u sportu među pokroviteljima i učesnicima
- 12.4. Obuka i podrška privatnim sportskim klubovima da budu inkluzivni za LGBTIQ osobe
- 12.5. Podrška LGBTIQ sportskim klubovima
- 12.6. Podizanje svijesti javnosti o diskriminaciji LGBTIQ osoba u sportu
- 12.7. Podizanje svijesti javnosti i omogućavanje vidljivosti postignuća LGBTIQ osoba u sportu kroz kampanje, objavljivanje informacija, održavanje konferencija ili događaja itd.
- 12.8. Obezbjedivanje zastupljenosti LGBTIQ osoba i uključivanje djela LGBTIQ osoba u zbirke narodnih knjižara i muzeja
- 12.9. Promovisanje LGBTIQ djela, autora, umjetnika i kulturnih doprinosa kroz prezentacije i izložbe, serije predavanja, kulturne događaje, kampanje, događaje kojima se obilježavaju LGBTIQ prilike itd.

¹ Evropska komisija (2020) *Unija ravnopravnosti: Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020-2025*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698>

12.10. Uključivanje nastave o temama koje se tiču LGBTIQ pitanja na državnim fakultetima i večernjim kurse-vima

12.11. Uključivanje LGBTIQ istorije i zanimljivosti u opšte turističke usluge kao što su informativni materijali, obi-lasci grada, vođene i audio šetnje, javne informativne table itd.

12.12. Pružanje ili promovisanje turističkih usluga posebno usmjerenih na LGBTIQ osobe kroz ciljane in-formativne materijale, promociju lokalnih LGBTIQ događaja, pješačke ture o lokalnoj LGBTIQ istoriji itd.

12.13. Doprinos „LGBTIQ friendly“ ugostiteljskom sektoru kroz ponudu ili podršku za obuke za vlasnike, menadžere i osoblje

12.14. Dodjela sertifikata ili oznaka za „LGBTIQ friendly“ objekte itd.

Primjeri dobre prakse

SVA TIJELA PLIVAJU – Ekskluzivni termini za plivanje za trans, interseksualne i nebinarne osobe

Kada koriste javne bazene, trans, interseksualne i nebinarne osobe često su prisiljene da nose kupaće kostime koji nijesu u skladu s njihovim rodnim identitetom ili slično neprikladne kabine za presvlačenje i tuširanje. Mogu biti podvrgnuti pogledima, komentarima, verbalnom zlostavljanju ili direktnom protjerivanju i stoga im je često onemogućeno korišćenje javnih bazena. Kako bi se to popravilo i svim građanima omogućio pristup javnim bazenima i prednostima plivanja, grad Hanover obezbjeđuje sigurniji prostor za plivanje za trans, intersksualne i nebinarne osobe nudeći ekskluzivne termine za plivanje. Termini za plivanje održavaju se jednom mjesečno na jednom od javnih gradskih bazena. Tokom tog perioda, nikakvi drugi posjetioci se ne primaju na bazen. Učesnicima je dopušteno da koriste bilo koju prostoriju za presvlačenje ili tuširanje i da nose kupaće kostime u kojima se osjećaju ugodno. Osoblje bazena je odgovarajuće obučeno.

Hanover

Povezana mjera: 12.2

ROTTERDAM SPORTSUPPORT – Podizanje svijesti, obuka i podrška sportskim klubovima

Svakome treba omogućiti da se bavi sportom u sigurnom i ugodnom okruženju, bez obzira na godine starosti, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju ili rodni identitet. Upravo zato, u sprovođenju svoje lokalne sportske politike, grad Roterдам sarađuje s organizacijom Rotterdam Sportsupport, finansirajući i promovišući njihove aktivnosti. Rotterdam Sportsupport pruža rekreativnim sportskim klubovima alate potrebne za podsticanje raznolikosti i inkluzije unutar njihovih organizacija. Jedan od načina na koji to čine je kroz umrežavanje i obuku za članove uprave kluba, volontere, trenere i druge koji su aktivni u amaterskom sportu. Rotterdam Sportssupport takođe nudi pomoć klubovima koji imaju konkretna pitanja u vezi s inkluzijom, različitošću, zlostavljanjem i diskriminacijom. Rotterdam Sportsupport slijedi sveobuhvatan pristup raznolikosti kako bi stvorio sigurno i gostoljubivo okruženje za sve manjinske grupe, a LGBTIQ zajednica je jedna od njih.

Rotterdam

Povezana mjera: 12.4

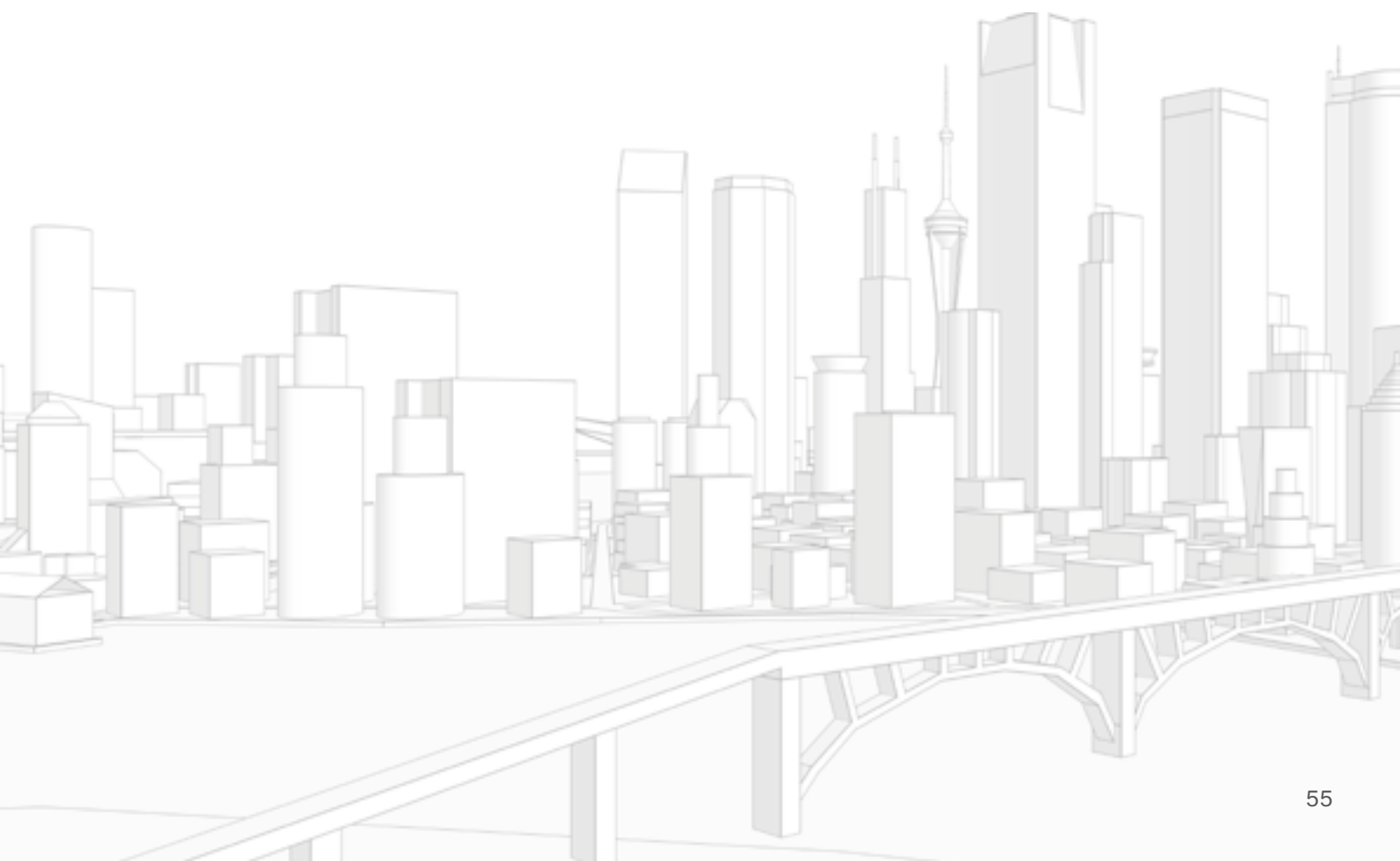
Promovisanje LGBTIQ istorije i kulture u turizmu

Kao prepoznat grad turizma i kulture, opština Kotor nastoji da širi temu LGBTIQ prava na ovim prostorima. Stoga je, povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, opština organizovala i podržala promociju tematskog zbornika radova pod nazivom „Otkrivanje skrivenog: Crna Gora, kvir i (s)rodne teme“ u cilju promocije Kulturnog centra „Nikola Đurković“ radi promovisanja često skrivene istorije i kulture LGBTIQ osoba u Crnoj Gori.

Kotor

Povezana mjera: 12.11

13. Kultura i istorija

LGBTIQ osobe daju važan doprinos oblasti umjetnosti i kulture. Crpeći iz umjetničke sposobnosti izražavanja intimnih ličnih iskustava i rješavanja širih društvenih sukoba, LGBTIQ umjetnost, sa svojim slojevima inspiracije, postojala je u mnogim oblicima kroz istoriju i bila i nastavlja da bude katalizator promjena. Kvir umjetnost je moćan način da se dijele LGBTIQ iskustva i slavi LGBTIQ život. Proizvela je mnoge oblike umjetničkog izražavanja koji su obogatili i nastavljaju da obogaćuju globalnu umjetnost i kulturu.

U isto vrijeme, kvir umjetnici su često nedovoljno zastupljeni i nedovoljno finansirani. Opštinski programi za podršku umjetnosti i kulturi treba da uključuju LGBTIQ osobe. Lokalne vlasti treba da nastoje da aktivno podržavaju, povezuju i osnažuju LGBTIQ umjetnike u očuvanju i unapređenju kvir umjetničkog nasljeđa, čime se unapređuje umjetnički i kulturni pejzaž njihovih zajednica.

Istorijski gledano, LGBTIQ osobe imale su važnu i produktivnu ulogu u nauči, tehnologiji i kulturi, ali rijetko se njihov doprinos prepoznaje kao doprinos LGBTIQ osoba. Važno je da kulturne i obrazovne institucije priznaju da su LGBTIQ osobe uticale i utiču na naše društvo i kulturu kroz ideje, izume i inovacije. Prikazujući to široj javnosti, one takođe daju pozitivnu sliku o sebi i pružaju uzore za LGBTIQ građane, potvrđujući da biti LGBTIQ ne mora značiti život pun diskriminacije i patnje, već može značiti i život ispunjen uspjehom i postignućima.

Takođe je činjenica da su mnoge LGBTIQ osobe kroz istoriju iskusile nepravdu, progon i nasilje. Današnja društva treba da budu odgovorna za nepravde i zločine počinjene na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i polnih karakteristika, da nadoknade štetu živim žrtvama ili njihovim porodicama i uče na greškama iz prošlosti..

Aktuelni problemi i mjere za sprovođenje

- 13.1. Podrška i finansiranje LGBTIQ kulturnih institucija kao što su muzeji, galerije, knjižare, umjetnički centri, pozorišta, koncertni prostori itd.
- 13.2. Podrška i finansiranje LGBTIQ kulturnih festivala, nedjelja ili događaja kao što su kvir umjetnički, pozorišni, filmski ili muzički festivali
- 13.3. Podrška i finansiranje lokalnih LGBTIQ umjetnika i projekata
- 13.4. Kreiranje standarda ili lista za provjeru kako bi se obezbijedilo da LGBTIQ umjetnici budu podržani i finansirani u priznatim opštinskim programima podrške lokalnim umjetnicima
- 13.5. Kreiranje ili podrška projektima koji omogućavaju mladim LGBTIQ pojedincima ili marginalizovanim LGBTIQ pojedincima poput onih iz etničkih manjina, LGBTIQ izbjeglica, starijih LGBTIQ osoba ili osoba s invaliditetom itd. da istražuju svoj umjetnički izraz
- 13.6. Formiranje lokalnih upravnih odbora za LGBTIQ istoriju sa stručnjacima za LGBTIQ istoriju kao i lokalnim akterima kao što su muzeji, arhive, univerziteti
- 13.7. Finansiranje istraživanja i dokumentovanja lokalne LGBTIQ istorije
- 13.8. Podrška i finansiranje institucija koje istražuju i čuvaju LGBTIQ istoriju poput arhiva ili muzeja
- 13.9. Obezbeđivanje vidljivosti lokalne LGBTIQ istorije, npr. putem informativnih tabli i ploča na mjestima od značaja za lokalnu LGBTIQ istoriju ili bivšim rezidencijama značajnih lokalnih LGBTIQ osoba ili spomenika

- 13.10. Organizovanje kampanja podizanja svijesti o istorijskim doprinosima LGBTIQ osoba
- 13.11. Odavanje počasti doprinosima i postignućima lokalnih LGBTIQ pojedinaca, mrtvih ili živih, dodjeljivanjem lokalnih nagrada za postignuća, medalja, statusa počasnog građanina itd.
- 13.12. Finansiranje istraživanja i dokumentovanja istorijske nepravde prema lokalnim LGBTIQ stanovnicima
- 13.13. Organizovanje ili podržavanje kampanja o nepravdi učinjenoj LGBTIQ osobama u prošlosti
- 13.14. Rad na brisanju evidencije nepravedno kriminalizovanih LGBTIQ osoba i nadoknadi štete LGBTIQ osobama koje su pretrpjele nepravdu ili njihovim živim članovima porodice
- 13.15. Prikupljanje i dokumentovanje istorijskih izvještaja svjedoka koji su LGBTIQ osobe
- 13.16. Organizovanje izložbi o lokalnoj LGBTIQ istoriji
- 13.17. Uključivanje lokalne LGBTIQ istorije u stalne postavke lokalnih muzeja
- 13.18. Organizovanje projekata mjeseca kvir istorije, npr. za škole

→ Za mjere koje se odnose na posvećivanje spomenika, obilježavanje dana sjećanja, javnu umjetnost i vidljivost u javnim prostorima takođe pogledajte mjere u oblasti politike *Infrastruktura i javni prostor*.

Primjeri dobre prakse

QUEER FEST – Osnaživanje kvir zajednice i obogaćivanje kulturnog pejzaža

Grad Luven želi da poveća vidljivost kvir zajednice. Kako bi se postigao taj cilj, 2021. godine upućen je poziv svim stanovnicima Luvena, kojim se tražio njihov doprinos i pomoć u stvaranju ambiciozne dugine politike. Odaziv je bio ogroman i od svih ispitanika nastao je neformalni kolektiv koji je sebe nazvao Queer Leuven. Ovaj kolektiv, koji se sastoji od otprilike 5-10 angažovanih građana, redovno se okuplja i pomaže kreatorima politike Luvena u stvaranju „LGBTIQ friendly“ grada. Oni organizuju prvi festival kvir umjetnosti u Luvenu u novembru 2023. godine uz podršku grada, Rainbow House UniQue i kulturnih organizacija u Luvenu. Festival će obuhvatiti više dana u novembru i uključiti izložbe i performanse kvir umjetnika, koji će predstavljati sve oblike umjetnosti. Ovaj će festival osnažiti kvir zajednicu u Luvenu i diverzifikovati kulturni pejzaž Luvena.

Luven

Povezana mjera: 13.2

KVIR FESTIVAL HAJDELBERG – Finansiranje kvir kulture, muzike, pozorišta, filma i umjetnosti

Grad Hajdelberg nastoji da ponudi niz kulturnih i obrazovnih događaja niskog praga o LGBTIQ temama tokom cijele godine kako bi se otvorio prostor da većinsko društvo doživi različitost kao društveno bogatstvo i da se LGBTIQ zajednice povežu s pozitivnim slikama kvir identiteta. U tu svrhu, Kancelarija za jednake mogućnosti grada Hajdelberga organizuje i sponzoriše razne aktivnosti tokom cijele godine. Poseban naglasak je na Kvir festivalu Hajdelberg. Festival je najstariji i najveći te vrste u Njemačkoj. Finansira ga grad od 2021. godine i pruža Hajdelbergu LGBTIQ muzičke, pozorišne, filmske i umjetničke događaje tokom mjeseca maja.

Hajdelberg

Povezana mjera: 13.2

ARKUS – SJENKA DUGE – Spomenik u sjećanje na kvir istoriju

Godinama je tema progona homoseksualaca od strane nacističkog režima bila u centru pažnje grada Beča. U bliskoj saradnji između Jedinice za borbu protiv diskriminacije LGBTIQ osoba (WASt – Wiener Antidiskriminierungsstelle für LGBTIQ) i Službe za umjetnost u javnom prostoru (KÖR – Kunst im Öffentlichen Raum) naručeno je istraživanje kako bi se zabilježila imena svih bečkih nacističkih žrtava homoseksualaca. Privremeno su napravljena četiri spomenika, a u austrijskom parlamentu i zgradi opštine održana je dvodnevna međunarodna konferencija „Ponovo osmišljena komemoracija: Beč obilježava zaboravljene žrtve“. Osim toga, sproveden je proces širokog učešća s predstavnicima kvir, umjetničkih i memorijalnih zajednica i objavljen otvoreni umjetnički konkurs. Kao rezultat tog procesa, 2023. godine u Reselparku u samom centru grada biće otvoren spomenik „ARKUS – Sjenka duge“.

Vienna

Povezana mjera: 13.9

Integrisanje istorije progona LGBTIQ osoba u stalnu postavku Nacionalnog muzeja

Tokom posljednje 2 godine, u Nacionalnom muzeju otpora i ljudskih prava, koji se nalazi u gradu Eš sir Alzet, održan je veliki projekat obnove i proširenja. Do 2022. godine tema progona LGBTIQ osoba nije bila prisutna u muzeju. Na zahtjev grada Eš sir Alzet i u saradnji s Muzejom ocijenjeno je da je potrebno da se ta tema uključi u stalnu postavku. Ovo je još važnije budući da vanjski dio Muzeja služi kao Nacionalni memorijal, gdje se svake godine od 2015. održava nacionalna LGBTIQ ceremonija u prisustvu predstavnika lokalnih i nacionalnih vlasti i diplomatskog kora. Tema progona LGBTIQ osoba sada je sastavni dio nove stalne izložbe o nacističkoj okupaciji Luksemburga. Tema se dalje razvija na „Stazi sjećanja“ koja vodi kroz grad, a koja govori o slučaju lokalnog stanovnika deportovanog kao „Pink trougao“.

Eš sir Alzet

Povezana mjera: 13.17

Dodatak

Rječnik izraza

Izraz	Definicija
Antiretrovirusna terapija (ART)	Odnosi se na lijekove koje koriste osobe koje žive sa virusom humane imunodeficijencije (HIV).
Aromantična osoba	Osoba koja doživljava malo ili nimalo romantične privlačnosti prema bilo kome.
Aseksualna osoba	Osoba kod koje postoji odsustvo seksualne orijentacije ili nedostatak intereso-vanja i želje za seksom. Aseksualne osobe imaju emotivne potrebe kao i svi drugi ljudi i jednako su sposobne da stupaju u intimne veze. Aseksualnost ne treba miješati s celibatom, koji je izbor ili je određen situacijom u kojoj se osoba nalazi.
BIPoC	Akronim za osobe crne boje kože, autohtono stanovništvo i osobe boje kože drugačije od bijele.
Biseksualna osoba	Osoba koju fizički, emotivno, seksualno i/ili duhovno privlače osobe koje pripadaju više nego jednom polu/rodu. [Vidi također <i>Panseksualac/ka</i>]
Cisrodna osoba (Cis)	Osoba čiji je rodni identitet i/ili rodno izražavanje u skladu sa polom pripisanim na rođenju. [Nasuprot vidi <i>Transrodna osoba</i>].
Diskriminacija	Diskriminacija opisuje svjestan ili nesvjestan čin nepovoljnog postupanja prema pojedincima na osnovu njihove stvarne ili pripisane pripadnosti određenoj marginalizovanoj grupi.
Dugina porodica	Porodica u kojoj je barem jedan roditelj LGBTIQ osoba.
Dženderkvir	Osoba koja dovodi u pitanje tradicionalnu rodnu binarnost, tj. koja se ne identifikuje ili se ne identifikuje isključivo kao muškarac ili žena.
FtM	Skraćenica od „Female to Male“: osoba kojoj je pri rođenju pripisan ženski pol, ali ima muški rodni identitet i sada živi kao muškarac.
Gej (muškarac)	Muškarac kog fizički, emotivno, seksualno i/ili duhovno privlače isključivo osobe istog pola/roda.
Heteronormativnost	Perspektiva i skup praksi zasnovanih na uvjerenju da je pol neupitna i nepromjenljiva kategorija, da postoje samo dva nužno komplementarna pola, i stoga prikazuje i jača heteroseksualnost kao jedinu „normalnu“ seksualnu orijentaciju.
Heteroseksizam	Diskriminacija ili predrasude prema LGBTIQ osobama zasnovane na pret-postavci da je heteroseksualnost jedina zamisliva „normalna“ seksualnost. [Vidi i Heteronormativnost]
Heteroseksualna osoba	Osoba koju fizički i/ili emotivno privlače isključivo osobe suprotnog pola. Heteroseksualna osoba ne mora imati seksualna iskustva s osobom suprotnog pola da bi se definisala kao heteroseksualna.
Homo/lezbob/bi/trans fobija	Oblik kulturnih i socijalnih predrasuda koje se manifestuju kao strah, averzija, diskriminišuće ponašanje i nasilje prema osobama koje su homoseksualne ili biseksualne orijentacije te različitog rodnog identiteta, odnosno izražavanja. Kao i sve fobije, predstavlja iracionalan strah. Institucionalna homo-/lezbob-/bi-/transfobija manifestuje se kroz zakonske sankcije, patologizaciju i nepostojanje (ili postojanje neodgovarajućih) mehanizama za suzbijanje nasilja i diskriminacije. Društvena homo-/lezbob-/bi-/transfobija manifestuje se u formi fizičkog i drugih oblika nasilja, govora mržnje, diskriminacije, prijetnji, marginalizacije, društvene isključenosti, ismijavanja i uvreda.
Homoseksualna osoba	Osoba koju fizički, emotivno, seksualno i/ili duhovno privlače isključivo osobe istog pola/roda. [Vidi i <i>Gej (muškarac)</i> i <i>Lezbejka</i>]

Izraz	Definicija
Hormonska terapija	Terapija koja se primjenjuje kao dio zdravstvene zaštite interpolnih osoba ili medicinske njege povezane s tranzicijom kako bi se promijenio tjelesni izgled osobe tako da odgovara njenom rodnom identitetu.
Individualna diskriminacija	Oblik diskriminacije koju direktno vrše pojedinci.
Institucionalna diskriminacija	Nepovoljno i nepravedno postupanje društva i njegovih institucija prema pojedincu ili grupi pojedinaca kroz nejednako uvažavanje pripadnika manjina ili marginalizovanih grupa.
Intersekcionalnost	Pristup koji prepoznaje međusobnu povezanost društvenih kategorija kao što su rasa, klasa i pol kod pojedinaca i grupa, kao i činjenicu da se različiti sistemi diskriminacije preklapaju i zavise jedan od drugog.
Interpolna osoba	Osoba koja je rođena s polnim karakteristikama (seksualna anatomija, reproduktivni organi, nivoi hormona i/ili hromozomski obrasci) koje se ne mogu klasifikovati ni kao muške ni kao ženske prema tipičnoj definiciji. Pojam interpolnost obuhvata širok raspon varijacija polnih karakteristika. Kako fizički pol nije striktna suprotnost već spektar polnih karakteristika, ljudi s polnim karakteristikama koje nijesu muške ili ženske prirodno postoje.
Ksenofobija	Strah i/ili mržnja, predrasude prema osobama ili stvarima koje se doživljavaju kao „strane“.
Kvir	Pojam koji označava svaki oblik odstupanja od uobičajenih društvenih konstrukata i normi ponašanja. Suština kvir teorije je dekonstrukcija i odbijanje nametnutih normi, bilo da se radi o seksualnosti, rodu, polu bilo o drugim identitetima, a polazi od činjenice da identitet nije fiksiran, već je promjenljiv, odnosno fluidan. Termin kvir (queer) se ne odnosi isključivo na LGBTI osobe.
Lezbejka	Žena koju emocionalno, seksualno i/ili duhovno privlače osobe istog pola/roda
LGBTIQ	Akronim za <i>lezbejke, gej muškarce, biseksualne, transrodne, interpolne i kvir osobe</i> . Poželjnija je upotreba kao pridjeva nego kao imenice, budući da ti izrazi opisuju samo aspekte složenog identiteta osobe, a ne definišu ko je ona kao cjelina. Postoji nekoliko varijanti ove skraćenice, ponekad iza nje slijedi znak plus ili zvjezdica kako bi se obuhvatili drugi identiteti koji nijesu navedeni. Međutim, LGBTIQ je trenutno najrašireniji akronim.
Mejnstriming	Čin uvođenja nedovoljno zastupljene grupe, pitanja ili koncepta u glavne tokove društvene svijesti ili institucionalne procese.
Mikro agresija	Suptilno i često nenamjerno omalovažavanje, uvrede ili nametljivo ponašanje koje prenosi pogrdne poruke, predrasude ili na neki drugi način negativne poruke o nečijoj etničkoj pripadnosti, klasi, polu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, vjeri, godinama starosti ili drugim karakteristikama.
Migraciono porijeklo	Migraciono porijeklo opisuje porijeklo osobe koja je migrirala u svoju sadašnju zemlju prebivališta i/ili je prethodno imala državljanstvo različito od svoje sadašnje zemlje prebivališta i/ili je barem jedan od njenih roditelja prethodno ušao u sadašnju zemlju prebivališta kao migrant.
Manjinski stres	Visoki nivoi stresa kojem su izloženi pripadnici manjina ili marginalizovanih grupa, uzrokovanog predrasudama, diskriminacijom i posljedičnom (mikro)agresijom.
Mizoginija	Mržnja, prezir ili jake predrasude prema ženama, ženstvenosti i/ili svemu što se percipira kao žensko.

Izraz	Definicija
MtF	Skraćenica od „Male to Female“ (Muško ka ženskom): osoba kojoj je rođenjem pripisan muški pol, ali ima ženski rodni identitet i sada živi kao žena.
Nebinarna osoba	Osoba koja se rodila kao beba bilo kojeg pola, ali se ne osjeća ni kao muškarac ni kao žena, ili se osjeća i kao muškarac i kao žena ili nešto treće.
Operacija promjene pola (GRS)	Zastarjeli medicinski izraz za operativne zahvate u okviru procesa prilagođavanja pola. [Alternativa: vidi <i>Prilagođavanje pola</i>]
Panseksualac/ka	Osoba koju emocionalno, seksualno i/ili duhovno privlači bilo koji pol/rod.
Pol	Kategorija koja klasifikuje osobu prema njenim na rođenju pripisanim polnim karakteristikama, tj. kombinaciji različitih fizičkih karakteristika kao što su hormoni, hromozomi, unutrašnji i spoljni reproduktivni organi i sekundarne polne karakteristike. [Vidi Polne karakteristike] Uvjerjenje da postoje samo dva biološka pola – muški i ženski – opovrgnuto je medicinskim i biološkim istraživanjima; umjesto toga, biološki pol je složeni kontinuum, a ne dvije različite kategorije.
Polne karakteristike	Tjelesne osobine nekog lica koje se odnose na pol, uključujući genitalije, gonade i ostale polne i /ili reproduktivne anatomske strukture, hromozome, hormone i sekundarne polne karakteristike, a koje ne moraju oslikavati društvene norme ili medicinske definicije muškarca ili žene i mogu biti prisutne u različitim stepenu.
Prilagođavanje pola	Podrazumijeva fizičke i/ili socijalne intervencije sa ciljem da osoba živi u skladu sa svojim rodnim identitetom. Može podrazumijevati uzimanje hormonske terapije, neke od operacija (npr. uklanjanje grudi/ ugradnju grudi; operacije uklanjanja reproduktivnih organa i/ili rekonstrukciju polnih organa – pravljenje vagine ili penisa); može podrazumijevati sve to zajedno, ali i ništa od ovoga, već samo življenje u društvu u skladu sa sopstvenim rodnim identitetom.
Raznolikost	Postojanje varijacija različitih karakteristika u grupi ljudi. Na primjer, ljudi se mogu razlikovati s obzirom na njihovu etničku pripadnost i kulturno porijeklo, klasu, pol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, godine starosti, vjeru, itd.
Raznolikost, jednakost i inkluzija (DEI)	Izraz koji se koristi za opisivanje politika i mjera koje promovišu zastupljenost i učestvovanje različitih grupa ljudi, na primjer ljudi različitih etničkih grupa, godina starosti, sposobnosti/invaliditeta, polova, seksualnih orijentacija i vjera.
Rod	Pojam koji se odnosi na društveno konstruisane uloge, ponašanja, aktivnosti i atribute koje dato društvo smatra prigodnim za muškarce i žene. Takođe, ovaj pojam podrazumijeva individualni konstrukt sopstvenog identiteta/izražavanja koji potvrđuje, negira i/ili prevazilazi društveno zadate i formirane polne i rodne uloge muškaraca i žena, kao i cijelu binarnu osnovu „muškog“ i „ženskog“.
Rodni identitet	Svaka osoba ima duboko individualnu predstavu i iskustvo sopstvenog pola. Rodni identitet može odgovarati ili se razlikovati od pola pripisanog pri rođenju. Obuhvata lični osjećaj sopstvenog tijela, što može dovesti do tjelesnih modifikacija medicinskim, hirurškim ili drugim sredstvima kako bi ono odgovaralo identitetu osobe. Rodni identitet snažno utiče na rodno izražavanje. Neki ljudi imaju rodni identitet koji se uklapa u binarni muški ili ženski identitet, dok je identitet drugih nebinaran, jer ne odgovara (samo) jednoj od tih kategorija.
Rodno izražavanje	Vizuelna i spoljna prezentacija svake osobe koja se ogleda kroz odijevanje, odjevne ili tjelesne oznake, frizuru, ponašanje i govor tijela.
Rodno nekonformna osoba	Označava ili se odnosi na osobu čije ponašanje ili izgled nije u skladu s prevladavajućim kulturnim i društvenim očekivanjima o tome šta je prikladno za njen pol.

Izraz	Definicija
Saveznik	Osoba koja sama ne pripada određenoj manjini ili marginalizovanoj grupi, ali aktivno podržava njen cilj i potrebe (npr. heteroseksualna osoba koja podržava LGBTIQ osobe).
Seksizam	Diskriminacija i predrasude na osnovu pola osobe.
Seksualni identitet ili seksualna orijentacija	Emocionalna i/ili fizička privlačnost ili naklonost koja može biti prema osobama istog i/ili različitog pola. Obuhvata heteroseksualnost, homoseksualnost i biseksualnost. Treba imati na umu da se seksualna orijentacija razlikuje od seksualnog ponašanja, jer osobe ne mogu odabrati seksualnu orijentaciju, dok ponašanje mogu, a ono može i ne mora biti u skladu sa našom seksualnom orijentacijom. Tako, osobe se mogu u određenom trenutku odlučiti na biseksualno, homoseksualno ili heteroseksualno ponašanje bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju. S druge strane, moguće je da osoba osjeća privlačnost prema istom polu, a da nikada ne preduzme nešto u tom smjeru.
SOGI	Akronim za seksualnu orijentaciju i rodni identitet.
SOGIE	Akronim za seksualnu orijentaciju, rodni identitet i rodno izražavanje.
SOGIESC	Akronim za seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje i polne karakteristike.
Strukturna diskriminacija	Oblik diskriminacije koji se javlja kada same strukture i mehanizmi društva funkcionišu na diskriminirajući način ili sadrže elemente koji uvijeno, ali jasno, stavljaju u nepovoljan položaj određene osobe ili grupe osoba. [Vidi i <i>Institucionalna diskriminacija</i>]
Trans muškarac	Osoba kojoj je pri rođenju pripisan ženski pol, ali ima muški rodni identitet i živi kao muškarac. Ova osoba se može, ali i ne mora odlučiti na medicinsku tranziciju. [Vidi <i>Tranzicija</i>]
Trans žena	Osoba kojoj je pri rođenju pripisan muški pol, ali ima ženski rodni identitet i živi kao žena. Ova osoba se može, ali i ne mora odlučiti na medicinsku tranziciju. [Vidi <i>Tranzicija</i>]
Transmizoginija	Mržnja, prezir ili snažne predrasude prema trans ženama.
Transpolna osoba	Osoba koja ima jasnu želju i namjeru da prilagodi svoj pol sopstvenom osjećaju, kao i osoba koja je djelimično ili potpuno modifikovala (uključuje fizičku i/ili hormonalnu terapiju i operacije) svoje tijelo i prezentaciju, izražavajući svoj rodni i/ili polni identitet i osjećaj sebe.
Transrodna osoba (Trans osoba)	Osobe čiji se rodni identitet razlikuje od pola/roda koji im je pripisan pri rođenju. [Suprotno: vidi <i>Cisrodna osoba</i>] Ova osoba se može, ali i ne mora odlučiti na medicinsku tranziciju. [Vidi <i>Tranzicija</i>]
Tranzicija	Niz socijalnih i/ili medicinskih koraka koje osobe mogu preduzeti kako bi živjele u rodu s kojim se identifikuju, na primjer: predstavljanje pola date osobe kroz odijevanje, govor i ponašanje; promjena imena i/ili pola u službenim dokumentima; medicinski tretmani poput hormonske terapije i/ili operacije.
Upravljanje raznolikošću	Organizacioni proces osmišljen za promovisanje raznolikosti i inkluzivnosti, na primjer na radnom mjestu.
Višestruka diskriminacija	Pristup koji prepoznaje da se pojedinac može suočiti s diskriminacijom na osnovu više od jedne faktičke ili percipirane karakteristike (npr. neko ko je diskriminisan zbog svoje etničke pripadnosti takođe može biti izložen diskriminaciji zbog svog pola i/ili seksualne orijentacije).
Zločin iz mržnje	Krivična djela koja su motivisana mržnjom ili predrasudama prema određenoj grupi ljudi, na primjer po osnovu pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, etničke pripadnosti, vjere, godina starosti ili invaliditeta.

Učesnici

Opštine

Zvanični partneri na projektu

Arhus

Aarhus Kommune
Borgmesterens Afdeling

Barcelona

Ajuntament de Barcelona
Departament de Promoció dels Drets de les Dones
i LGTBI | Direcció Feminismes i LGTBI

Berlin

Berlin
Senatsverwaltung für Arbeit, Soziales,
Gleichstellung, Integration, Vielfalt und
Antidiskriminierung

Briž

Stad Brugge
Diversiteit Brugge

Brisel

Brussel / Bruxelles
equal.brussels | Gewestelijke Overheidsdienst
Brussel / Service Public Régional de Bruxelles

Keln

Stadt Köln
Fachstelle für Lesben, Schwule, Bisexuelle,
Transgender und intergeschlechtliche Menschen

Kork

Comhairle Cathrach Chorcaí / Cork City Council
Cork City LGBTI+ Inter-Agency Steering Group |
Irish Council for Civil Liberties

Eš sir Alzet

Ville d'Esch-sur-Alzette
Egalité des Chances: Service Culture

Hamburg

Freie und Hansestadt Hamburg
Behörde für Wissenschaft, Forschung,
Gleichstellung und Bezirke

Hanover

Landeshauptstadt Hannover
Beauftragte für sexuelle und geschlechtliche Vielfalt

Kotor

Opština Kotor
Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti

Luven

Stad Leuven
Afdeling diversiteit en gelijke kansen directie
samenleving

Ljubljana

Mestna Občina Ljubljana
Oddelek za zdravje in socialno varstvo

Manhajm

Stadt Mannheim
LSBTI-Beauftragung

Nirnberg

Stadt Nürnberg
Stabsstelle Menschenrechtsbüro &
Gleichstellungsstelle

Pariz

Ville de Paris
Service Égalité, Intégration, Inclusion | Direction de
la Démocratie, des Citoyen.ne.s et des Territoires

Rotterdam

Gemeente Rotterdam
Maatschappelijke Ontwikkeling, Inclusief
Samenleven

Beč

Stadt Wien
Wiener Antidiskriminierungsstelle für LGBTIQ-
Angelegenheiten (WAS)

Gradovi koji doprinose projektu

Bergen

Bergen Kommune
Seksjon for inkludering og mangfold | Byrådsavd for
kultur, frivillighet og inkludering

Brunsvik

Stadt Braunschweig
Koordinationsstelle LSBTI*

Ženeva

Ville de Genève Service Agenda 21 – Ville durable

Getingen

Stadt Göttingen
Koordination Diversität

Hajdelberg

Stadt Heidelberg
Koordinationsstelle LSBTIQ+ | Amt für
Chancengleichheit der Stadt Heidelberg

Ostend

Stad Oostende
Directie Samenleven | Dienst Onderwijs en
Maatschappij

NVO

**ACATHI - Associació Catalana per la Integració
d'Homosexuals, Bisexuals i Transsexuals
Immigrants** | Barcelona | Catalunya | Espanya

AIDS-Hilfe and Dyke March Organization |
Nirnberg | Njemačka

Bisexuellen-Netzwerk e.V. | Hamburg | Njemačka

Cavaria | Luven | Belgija

Cologne Pride (KLuST e.V.) | Keln | Njemačka

**COURAGE - die Partner*innen-, Familien- &
Sexualberatungsstelle** | Beč | Austrija

**Deutsche Gesellschaft für Transidentität und
Intersexualität e. V. (dgti) - Regionalgruppe
Rhein-Neckar** | Manhajm | Njemačka

Dona Daria | Rotterdam | Holandija

**Društvo kulturno, informacijsko in svetovalno
središče Legebitra** | Ljubljana | Slovenija

Društvo Parada ponosa | Ljubljana | Slovenija

Dyke* March Cologne | Keln | Njemačka

Federació d'Entitats LGTBI de Catalunya |
Barcelona | Catalunya | Espanya

FLG - Associació de Famílies LGTBI |
Barcelona | Catalunya | Espanya

Gay Project | Kork | Irska

InterAgency Group | Kork | Irska

**Lesben- und Schwulenverband Berlin-
Brandenburg** | Berlin | Njemačka

Lesbenverein Intervention e.V. | Hamburg |
Njemačka

LesLeFam e.V. | Berlin | Njemačka

LGBT+ Huset | Arhus | Danska

**LGBTI Intergroup of the City Council of
Mannheim** | Manhajm | Njemačka

**LINC - Advocating for Lesbian & Bisexual
Women** | Kork | Irska

Magnus-Hirschfeld-Centrum Hamburg e.V. |
Hamburg | Njemačka

Migrationsrat Berlin e.V | Berlin | Njemačka

Queeres Netzwerk Niedersachsen | Hanover |
Njemačka

Queeres Netzwerk Nordrhein-Westfalen | Keln
| Njemačka

RainbowHouse Brussels | Brisel | Belgija

**RuT - Rad und Tat Offene Initiative Lesbischer
Frauen e.V.** | Berlin | Njemačka

Schwulenberatung Berlin gGmbH | Berlin |
Njemačka

TransInterQueer e.V | Berlin | Njemačka

Unicorn Refugees | Manhajm | Njemačka

UniQue Vlaams-Brabants Regenbooghui |
Luven | Belgija

Wel Jong Niet Hetero | Gent | Belgija

Zavod TransAkcija | Ljubljana | Slovenija

Impresum

Izdavač:

Rainbow Cities Network
c/o Queeres Zentrum Mannheim
G7 14, 68159 Mannheim
Germany
www.rainbowcities.com

Autor:

Grace Proch

Koncept:

Grace Proch, Manuel Rosas Vazquez

Koordinacija:

Manuel Rosas Vazquez

Lektura:

Emma Bidwell

Prevod:

EDUCO CENTAR

Prelom teksta i dizajn:

Dipl.-Des. Birgit Sobiech
schlichtundbündig Grafikdesign

Font:

Da bi ova brošura bila pristupačnija i pogodna za čitanje u cijelom spektru vizuelnih sposobnosti, koristi se font Atkinson Hyperlegible. © 2020 Braille Institute of America, Inc.
www.brailleinstitute.org/freetfont

Ilustracije:

© Svjatoslav/AdobeStock.com: Korice i strane 4, 10, 12-13, 23, 26, 30, 33, 41, 45, 52, 55, 58-59
© melitas/iStock: Korice

1. izdanje maj 2023

Odricanje od odgovornosti:

Podrška Evropske komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja odobravanje sadržaja, koji odražava samo stavove autora, i Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

Sufinansirano od strane
Evropske unije
kroz program Evropa za građane

Ovaj projekat je finansiran od strane Evropske unije kroz program Prava, Evropa za građane (2014 – 2020)